

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Communicatie
voltijd

Christelijke Hogeschool Ede

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Communicatie
voltijd

CROHO nr. 34405

Hobéon Certificering BV

Datum

31 oktober 2011

Auditteam

Drs. W.G. van Raaijen (voorzitter)

Dr. J. van Ginneken

Drs. E. van Gorp

Drs. R. Pijpers

K. de Vries

Secretaris

H.R. van der Made

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTEND OORDEEL	3
3.	INLEIDING	5
4.	ORDELEN PER STANDAARD	7
5.	AANBEVELINGEN	33
6.	BIJLAGEN	35
	BIJLAGE I Scoretabel	37
	BIJLAGE II Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	39
	BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma	41
	BIJLAGE IV Locatiebezoek	43
	BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten	45
	BIJLAGE VI Overzicht auditteam	47

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Christelijke Hogeschool Ede
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Instellingstoets moet nog plaatsvinden

NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Communicatie
registratienummer croho	34405
DOMEIN	Economie
oriëntatie opleiding (hbo - wo)	hbo
niveau opleiding (associate degree - bachelor - master)	bachelor
aantal studiepunten (ec's)	240
afstudeerrichtingen	n.v.t.
locatie(s)	Ede
variant(en)	Voltijd
relevante lectoraten	(1) Religie en Media in de Publieke Ruimte ¹

	2005	2006	2007	2008	2009
Studenten aantal	175	238	272	297	317
Instream	76	86	80	74	90
Aantal diploma's	15	17	33	44	44
Propedeuse rendement	1 jaar: 11,3% 2 jaar: 57,5%	1 jaar: 13,0% 2 jaar: 57,0%	1 jaar: 9,5% 2 jaar: 66,3%	1 jaar: 21,6% 2 jaar: 56,2%	1 jaar: 11,3%
Diploma rendement (cohort 5 jaar geleden)	71,4%	81,5%	56,0%	63,4%	55,9%
Diploma rendement (cohort 8 jaar geleden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	92,9%	84,6%
Gemiddeld aantal contacturen per week per jaar:					
	C1	C2	C3	C4	
Contacturen p. wk.	17,9 uur	17,8 uur	13,7 uur	14,3 uur	
Gerealiseerde docent-student ratio binnen de Academie voor Journalistiek en Communicatie:					
Peildatum	Docenten (aantallen)	Studenten	Ratio		
01-10-2008	18,69 fte (34)*	587 (1-10-2008)	31,4 (1 docent op 31,4 studenten)		
01-01-2010	20,65 fte (33)	603 (1-10-2009)	29,2		
01-11-2010	20,85 fte (32)	600 (1-10-2010)	28,8		

¹ Dit lectoraat wordt gedeeld met de hbo-bacheloropleiding Journalistiek van de CHE.

2. SAMENVATTEND OORDEEL

Standaard 1, beoogde eindkwalificaties: goed

De hbo-bachelor Communicatie van Christelijke Hogeschool Ede heeft een helder profiel, dat beantwoordt aan het landelijk vastgestelde beroepsprofiel en tevens een gedegen invulling geeft aan de eigen 40% profileringsruimte van de opleiding. Daardoor heeft de communicatieopleiding van de CHE een duidelijke Christelijke signatuur.

Het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden is expliciet als doelstelling opgenomen, internationalisering wordt in alle doelstellingen geïmpliceerd, hetgeen ook door concrete programmaonderdelen wordt afgedekt.

De eindcompetenties van de opleiding zijn zodanig geformuleerd dat deze qua niveau en inhoud ruimschoots voldoen aan de kwaliteit die van hbo-doelstellingen verwacht mag worden. Het werkveld, dat een structurele rol binnen de opleiding speelt, heeft de eindkwalificaties gevalideerd, de Werkveld Adviesraad van de opleiding vindt de doelstellingen goed aansluiten op wat het beroepenveld van een hbo-communicatieprofessional vergt.

Het panel komt dan ook voor standaard 1 tot het oordeel 'goed'.

Standaard 2, onderwijsleeromgeving: goed

De leerdoelen van alle programmaonderdelen tezamen zijn dekkend voor het behalen van de beoogde eindkwalificaties van de opleiding. Het curriculum is goed van samenhang, zowel qua onderlinge verbinding tussen de modulen in eenzelfde blok en semester, als de verbinding tussen de binnen- en buitenschoolse activiteiten. Het programma, dat sterk competentiegericht is, kent leerlijnen, waarin sprake is van een concentrische opbouw met toenemende complexiteit. De werk- en toetsvormen binnen de opleiding zijn gevarieerd en afgestemd op de inhoud en leerdoelen van de onderwijsleereenheden.

De opleiding monitort en begeleidt studenten intensief. Een studieloopbaanbegeleider begeleidt de student van instroom tot uitstroom, zo nodig levert de opleiding maatwerk. De studenten zijn hierover zeer positief. Het panel bepleit in dit verband, vooral in de hogere jaren, een meer volwassen aanpak, die aansluit bij de generieke hbo-competentie op het gebied van zelfstandigheid.

Zowel internationalisering als het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden is geïntegreerd in het curriculum opgenomen. De literatuurlijst bevat de standaardwerken van hbo-niveau, maar verplichte Engelstalige vakliteratuur komt er niet op voor, wat het panel voor een opleiding met stevige internationaliseringsaspiraties voor verbetering vatbaar vindt.

Het panel constateert een breed gedragen visie op praktijkgericht onderzoek, waaraan het lectoraat een duidelijke inhoudelijke bijdrage levert. De zichtbaarheid en mate van betrokkenheid van het lectoraat moet echter nog verder worden geëxpliciteerd.

Het docerend personeel heeft zich sterk gecommitteerd aan de opleiding. De docenten zijn deskundig, gedegen en ambitieus. Het arbeidsethos is hoog, de verbinding met de beroepspraktijk divers en goed, de beroepshouding enigszins behoudend. Een meer 'proactief oog' voor ontwikkelingen en trends die zich in het vak aandienen is, naar het oordeel van het panel, gewenst. Positief vindt het panel dat de opleiding actief jongere docenten werft, die vervolgens ook aantoonbaar invloed hebben. De oplopende werkdruk heeft de aandacht van het management; meer focus in de docententaken aanbrengen, minder en breder toetsen en de arbeidsintensiviteit van SLB reduceren, zijn enkele van de maatregelen die het panel in dezen met instemming heeft geregistreerd.

Het panel vindt de fysieke leeromgeving en de beschikbare faciliteiten niet zozeer van het hoogste niveau, maar wel ruim voldoende om het programma te realiseren in een prettige en stimulerende context.

Met name het zeer solide en coherente programma, de sterk op studenten betrokken en deskundige staf, en de passende leeromgeving brengen het panel voor Standaard 2 tot het oordeel 'goed'.

Standaard 3, toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties: voldoende

De opleiding heeft een systeem van toetsen en beoordelen ontworpen dat aansluit op het didactisch model. De toetsen zijn inhoudelijk van hbo-niveau; zij toetsen wat zij behoren te toetsen en zijn dus inhoudelijk valide. De onderbouwing van het door docenten gegeven oordeel bij competentietoetsen, inclusief de afstudeerwerkstukken, is echter nog onvoldoende, waardoor het beoordelingsproces te weinig transparant is en daardoor niet geheel traceerbaar. Dit vergt, naar het oordeel van het panel, verdere afstemming tussen beoordelaars en nadere instructies van de examencommissie, wier samenstelling nog eens tegen het licht van de Wet Versterking Besturing moet worden gehouden.

Het panel oordeelt positief over het gerealiseerd niveau: over de gehele linie kwam het panel vrijwel tot hetzelfde cijfer als de opleiding aan de beoordeelde eindwerkstukken had toegekend. In een enkel geval vond het panel het toegekende cijfer zelfs aan de voorzichtige kant. Het werkveld is zeer te spreken over het niveau, de praktijkgerichtheid en de brede inzetbaarheid van de afgestudeerden.

Op grond van het gedegen systeem van toetsen en de consequente realisatie door de opleiding van het hbo-bachelorniveau in de eindwerkstukken, komt het panel voor Standaard 3 tot het oordeel 'voldoende'.

Algemene conclusie: voldoende

Het panel vindt de hbo-bachelor Communicatie van de CHE een degelijke en consistente communicatieopleiding, die studenten een prettige, functionele en gestructureerde leeromgeving biedt. De helder geprofileerde doelstellingen, de solide inhoud en vormgeving van het programma, het weloverwogen toetsinstrumentarium en de nijvere en betrokken docenten resulteren erin dat de opleiding communicatieprofessionals van hbo-niveau aflevert, waarover het werkveld zeer te spreken is.

Aandacht verdienen nog de zichtbaarheid van internationalisering in de verplichte literatuurlijst door meer Engelstalige boeken op te nemen, de sensitiviteit van de docenten voor ontwikkelingen op het gebied van nieuwe media en de (afstemming tussen docenten met betrekking tot de) transparantie van de beoordelingen. Met name dit laatste punt vindt het panel zwaarwegend in zijn eindoordeel.

Datum: 31 oktober 2011

drs. W.G. van Raaijen,
voorzitter

H.R. van der Made,
secretaris

3. INLEIDING

Karakteristiek opleiding

De opleiding Communicatie van de Christelijke Hogeschool Ede is een hbo-communicatiebachelor met een nadrukkelijk Christelijke signatuur. De hbo-bacheloropleiding Communicatie is voortgekomen uit de vroegere afstudeerrichting Voorlichting van de opleiding Journalistiek van de CHE en vormt samen met deze opleiding een organisatorische eenheid, de Academie Journalistiek en Communicatie. De academie-directeur is eindverantwoordelijk voor het beleid van de academie. Zij is voorzitter van het kernteam, dat bestaat uit vier docenten. Eén van hen is coördinator van de opleiding Communicatie.

De hbo-bachelor Journalistiek is op 7 juni 2011 gevisiteerd in het kader van de zesjaarlijkse accreditatiecyclus, de opleiding Communicatie werd een week later, op 14 juni, bezocht.

Resultaten vorige accreditatie

Het panel dat de opleiding in het kader van de zesjaarlijkse accreditatiecyclus in 2005 visiteerde, vond dat het realiseren van vergelijkbare eindniveaus van de door de studenten op te leveren eind-/afstudeerwerken meer aandacht verdiende. Daarnaast vond het panel dat er meer aandacht geschonken moest worden aan het toetsings- en beoordelingskader, waaronder het expliciteren van toetsingscriteria, het bepalen van de hoogte van de meetlat en het vastleggen en communiceerbaar maken van toetsresultaten, alsook het vastleggen en formaliseren van (afstudeer) projectresultaten en het organiseren van een adequate terugkoppeling daarop. Kortom, *toetsen en beoordelen* vereiste meer focus. Ook constateerde het toenmalige panel dat de interne kwaliteitszorg te weinig leefde bij docenten en er teveel tegelijk werd aangepakt. Ook vond het panel de rendementen te laag.

Resultaten interne audits en doorgevoerde verbeteringen

Vanaf 2005 heeft de opleiding toetsing en kwaliteitszorg hoge prioriteit gegeven. Als gevolg daarvan hebben in het verlengde van de accreditatie-audit in 2005 twee interne audits plaatsgehad. De opleiding beschrijft als opbrengst daarvan, dat:

- de verantwoordelijkheid om te verbeteren meer bij de uitvoerende docenten is gelegd. Zij voelen zich daardoor meer eigenaar van de evaluatieresultaten, waardoor de kans wordt vergroot dat verbeteringen ook echt worden doorgevoerd. Er is bovendien meer tijd gecreëerd om blokken te evalueren en voor te bereiden zodat studentevaluaties ook daadwerkelijk effect hebben;
- er nu meer oog is voor de kleine kwaliteit, met name ook voor de toetskwaliteit; dit heeft geleid tot een groot aantal maatregelen op het gebied van toetsen en beoordelen en het scholen van docenten hierin;
- het competentieprofiel van de opleiding is vastgelegd, evenals de relatie tussen competentieprofiel, curriculum en toetsing. De opleiding hanteert een competentiematrix met een indeling waaruit duidelijk wordt welke competentie op een bepaald niveau in welk jaar bereikt moet zijn;
- er nu sprake is van een gefaseerde aanpak in de kwaliteitszorg, waardoor wordt voorkomen dat er teveel tegelijk wordt aangepakt; hiertoe volgt de opleiding het centrale Kwaliteitszorgkader CHE 2009-2012 dat aangeeft wat opleidingen per jaar moeten doen.

Voorgenomen verbeteracties

In haar Kritische Zelfreflectie die het panel voorafgaand aan de audit ontving, noemt de opleiding een aantal voorgenomen verbeteracties. Deze zijn:

- Procedures aanscherpen, meer transparant maken en beter naleven;
- De samenhang in het programma verder vergroten;
- Het aantal toetsen verminderen en in grotere eenheden aftoetsen, waardoor nakijktermijnen beter worden nageleefd en de werklast voor docenten afneemt;
- Met een vernieuwd SLB-programma de reflectie van studenten sterker koppelen aan de beheersing van competenties en meer reflectie op het toekomstige beroep(sbeeld) creëren.

Het panel heeft de hiervoor genoemde verbeterde en nog te verbeteren aspecten van de opleiding tijdens de audit in zijn beoordeling betrokken.

4. OORDELEN PER STANDAARD

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Oordeel: goed

Bevindingen

De opleiding Communicatie van de CHE is een brede communicatieopleiding, waarin niet te snel wordt gespecialiseerd. Alle studenten dienen in de visie van de opleiding over een breed palet aan kennis en vaardigheden te beschikken om te zijn toegerust voor de snelle veranderingen die in het communicatievak plaatsvinden. De arbeidsmarkt vraagt, naar het oordeel van de opleiding, om communicatie-professionals, die op veel plaatsen inzetbaar zijn, die zich in de beroepsuitoefening kunnen doorontwikkelen en van functie kunnen veranderen. Dat betekent ambachtelijke vaardigheden enerzijds, alsook theoretische verdieping anderzijds.

De opleiding ziet als belangrijke eigenschap van de door haar beoogde afgestudeerden, dat zij in staat zijn strategisch en vanuit verantwoordelijkheid voor stakeholders binnen en buiten de organisatie te denken. Dat wil zeggen dat zij de communicatie van een organisatie integraal benaderen en niet als een deelprobleem: communicatie is dan de bepalende factor voor de wijze waarop organisaties hun bestaan ten opzichte van hun maatschappelijke context kunnen legitimeren.

De afgestudeerde Communicatie-bachelors van de CHE werken in functies als communicatiemedewerker bij bedrijven, overheid en non-profitorganisaties, PR-medewerker, Accountmanager bij een reclamebureau, redacteur van een personeelsblad of organisator bij een evenementenbureau.

Uit alumni-onderzoek (2010) blijkt dat 85% van de afgestudeerden ook daadwerkelijk een baan vindt binnen het domein Communicatie, meer dan de helft daarvan is werkzaam in de profit-sector. De overige 15% is vooral werkzaam in aanpalende commerciële disciplines (account, sales, eigen ondernemer) dan wel binnen christelijke Ngo's.

Beroeps- en opleidingsprofiel

Het ontwerp van de opleiding is gebaseerd op het LOCO-profiel² dat in 2003 door LOCO is vastgesteld en het Beroepsprofiel van beroepsvereniging Logeion³. De huidige eindkwalificaties van de opleiding zijn, na consultatie van het werkveld, in 2004 door de opleiding vastgesteld. Het competentieprofiel kent 9 competenties die de beleidscyclus volgen: (i) *probleemsignalering*, (ii) *beleidsontwikkeling* en (iii) *beleidsuitvoering*. De opleiding heeft het LOCO-profiel geactualiseerd door er zelf een aantal kwalificaties/doelstellingen op het gebied van kennis, vaardigheden, reflectie en visie aan toe te voegen.

² LOCO: Landelijk Overleg Communicatie Opleidingen

³ Logeion (betekenis: sprekersplatform) is op 1 januari 2006 voortgekomen uit de Vereniging voor Overheidscommunicatie (VVO) en de Beroepsvereniging voor Communicatie (BvC).

Daarbij gaat het om zogenaamde (iv) *intermediaire vaardigheden* (bijv. Nederlands, Engels, informatica, designvakken, organisatorische en sociale vaardigheden), (v) *kennis van de omgeving* (bijv. economie, recht, HRM, sociologie, politicologie, psychologie), (vi) *reflecteren* op eigen functioneren en de omgeving, (vii) *visieontwikkeling* (op beroep, inclusief de levensbeschouwelijke, wijsgerige en ethische aspecten). Met name deze laatste doelstelling vormt volgens het auditpanel een onderscheidend kenmerk van de CHE-opleiding Communicatie. Een uitwerking van het volledige opleidingsprofiel is opgenomen in de bijlage II bij dit rapport.

Inmiddels is een nieuw LOCO-profiel 2011 verschenen, waaraan ook de opleiding van de CHE heeft bijgedragen. In het nieuwe landelijke communicatieprofiel is het aantal competenties gecomprimeerd tot vijf: analyseren en onderzoeken, ontwikkelen van en adviseren over communicatiebeleid, plannen en organiseren, creëren en realiseren, en representeren.

Uit de nieuwe opzet van het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel blijkt dat veel van de additionele kwalificaties als opgesteld door de CHE door het landelijk overleg zijn overgenomen. De opleiding beschouwt dit als een bevestiging van de door haar gemaakte keuzes. De opleiding is voornemens om met ingang van het studiejaar 2011/2012 de nieuwe beroepscompetentiestructuur LOCO 2011 in te voeren en het curriculum – voor zover nodig – geleidelijk daarop aan te passen.

Niveau en oriëntatie van de eindkwalificaties

De eindcompetenties van LOCO zijn gebaseerd op de Beroepsniveauprofielen Communicatie 2002. Daarbij is niveau-B, (communicatiemedewerker, junior adviseur)⁴, leidend geweest; in de beschrijvingen zijn echter ook niveau C-componenten opgenomen.

De opleiding heeft een referentiedocument opgesteld waarin het profiel van de professionele Communicatiemedewerker staat beschreven in termen van niveau en beroepscontext (oriëntatie). In dit document komt nadrukkelijk de visie van de opleiding naar voren van een toegewijde communicatiemedewerker die geëngageerd is ten aanzien van zijn beroep en de samenleving, en die zich bewust is van zijn persoonlijke rol daarin. De vervulling van deze rol wordt in de visie van de opleiding gevoed vanuit de levensovertuiging van de communicatieprofessional. Dit aspect heeft de opleiding tot uitdrukking gebracht in de wijze waarop aan de eindcompetenties van de opleiding invulling wordt gegeven.

Ter illustratie hiervan stelt de opleiding: *'de student wordt vanaf jaar twee gestimuleerd om tot een eigen visie op de beroepsuitoefening te komen. Bij de ontwikkeling van deze visie speelt zijn christelijk referentiekader een nadrukkelijke rol. Waarden als waarheid, openheid, gerechtigheid, verantwoordelijkheid en betrouwbaarheid zijn richtinggevend. Het beroep wordt niet alleen ingezet om succes te creëren, maar ook om mensen te informeren, dialoog en transparantie te faciliteren en de samenleving te dienen'*. De uitwerking hiervan komt bij Standaard 2 aan de orde.

Het panel heeft aan de hand van de uitwerkingen van de competenties naar voorbeelden in verschillende fasen van de studie, vastgesteld dat de eindkwalificaties matchen met de criteria die gelden voor een programma op het niveau van een hbo-bachelor. De opleiding heeft bijvoorbeeld bij competentie 2 'toegepast onderzoek', gekoppeld aan de generieke hbo-kwalificaties, de volgende uitwerking gemaakt:

---

⁴ Zie: http://www.logeion.nl/library/download/efR_a_y0CV9qQ-a-eb5NE6QUWIJ6Fott8KV1/BNP+versie+2+-+landscape.pdf

Competentie 2	
HBO-kwalificaties	1, 3a, 7, 8,10
Naar aanleiding van een communicatievraagstuk een toegepast onderzoek kunnen ontwerpen, uitvoeren, analyseren en rapporteren.	<i>Beleidscyclus: Beleidsontwikkeling</i> Om te komen tot communicatiebeleid en communicatieplanning is het nodig onderzoek te doen. Achterhaald moet worden wat er leeft bij publieks- en doelgroepen. Op deze manier kunnen er beter verantwoorde keuzes worden gemaakt. Na het opgestelde communicatiebeleid en de uitgevoerde communicatieplannen moet worden achterhaald of het beoogde effect is gerealiseerd. Ook hier moet weer onderzoek naar gedaan worden.
Propedeuse niveau (niveau 1) Routine en aansturing volgen	Onder verantwoordelijkheid van een opdrachtgever een bijdrage aan een onderzoek kunnen leveren; deelonderzoeken uitvoeren
Bachelor major (niveau 2) Richtlijnen uitvoeren, je verdiepen in complexe situaties	Uitvoeren, analyseren en rapporteren van een onderzoek aan opdrachtgevers
Specialisatieminor (niveau 3) Analyse in complexe situaties en zelf met nieuwe initiatieven komen	Ontwerpen van een onderzoek in aansluiting bij de vraag van een opdrachtgever; zelfstandig uitvoeren en komen tot aanbevelingen in de rapportage. Toepassing concreet maken voor de praktijk.

Uit dit voorbeeld blijkt ook dat de eindkwalificaties binnen het programma gefaseerd, via drie niveaus van competentiebeheersing worden bereikt (zie Standaard 2).

Beroepsgerichte oriëntatie

Het competentieprofiel van de opleiding volgt de beleidscyclus: probleemsignalering, beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering. Het panel heeft het competentieprofiel van de opleiding bestudeerd en stelt vast dat de door de opleiding opgestelde eindcompetenties de breedte van de beroepspraktijk weerspiegelen en de Body of Knowledge and Skills (BOKS) van het vakgebied afdekken. Ook de recent (2011) geactualiseerde set eindcompetenties van LOCO is nog immer dekkend voor de oriëntatie van de eindkwalificaties van de opleiding.

De werkveldvertegenwoordigers met wie het panel tijdens de audit sprak, zijn tevreden over de aansluiting van het opleidingsprofiel op de eisen van het werkveld. Uit een selectie van notulen van de werkveldraad van de opleiding blijkt een hoge betrokkenheid en functionele inbreng van de leden van de raad. Zo is er ondermeer sprake van een directe feedback door de raad op het recent geactualiseerde LOCO-profiel 2011.

De opleiding kent drie uitstroomprofielen, die door verdiepende minoren in het derde studiejaar worden verworven. Dat zijn *Overheid & non-profit, Interne communicatie & organisatieverandering* en *Internationale communicatie & business ethics*. In 2011/2012 start de opleiding met een nieuw uitstroomprofiel: *Creatieve communicatie*. In de regio is er veel belangstelling voor de creatieve industrie, vandaar de introductie van deze minor, die in het leven is geroepen door de vraag van oud-studenten. De keuze voor dit profiel wordt, zo blijkt tijdens de audit, ondersteund door de werkveldraad. Ook hier ligt het accent van de opleiding op een sterke ethisch/maatschappelijke oriëntatie. 'Dit in tegenstelling tot andere communicatieopleidingen, die een meer economische oriëntatie hebben,' aldus de opleidingscoördinator. 'Dat betekent voor ons dat het bij communicatie ook gaat om de positionering van het bedrijf en de beroepsethiek, en niet alleen maar om marktpositie.'

Internationalisering

Een internationale dimensie is in de geformuleerde eindkwalificaties van de opleiding niet expliciet opgenomen. Dit komt doordat de LOCO-competenties internationalisering impliceren: het wordt als vanzelfsprekend beschouwd dat de competenties alle toepasbaar zijn in een internationale context. Aan opleidingen wordt overgelaten hoe en in welke mate zij de beoogde competenties willen laten toepassen in een internationale context.

De CHE kiest ervoor zowel expliciet aandacht te besteden aan de beheersing van de Engelse taal als aan cross-cultural communication. Dit blijkt ondermeer uit (de doelstellingen van) de minor International Communication en het Jaarplan Internationalisering 2010/11 die het panel heeft ingezien. Daarin worden ondermeer accenten gelegd op de aansturing en organisatie van het thema internationalisering binnen de opleiding en de gezamenlijke curriculumontwikkeling met internationale partners. Internationalisering is bij de CHE zichtbaar in de onderwijsprogramma's, onderwijsoverstijgende projecten en in partnerships met buitenlandse bedrijven en universiteiten (zie Standaard 2). Ook de studenten waarmee het panel sprak, herkennen en waardeerden de internationale oriëntatie die de opleiding bij hen beoogt te ontwikkelen.

Onderzoek

Het panel heeft vastgesteld dat het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden en het kunnen uitvoeren van toegepast onderzoek expliciet en afdoende in de eindcompetenties van de opleiding zijn opgenomen (zie ook het uitgewerkte voorbeeld in het kader hiervoor). De opleiding verwacht met de verdere ontwikkeling van het lectoraat op dit punt de aansluiting van (de eindkwalificaties van) het programma op actuele ontwikkelingen nog verder te kunnen verbeteren.

Validatie van de eindkwalificaties

De werkveldadviesraad (WAR) van de opleiding komt tweemaal per jaar bijeen. De aanwezigheid van de leden wisselt, maar – zo blijkt ook uit de gespreksverslagen die het panel heeft ingezien – er is sprake van een harde kern, die een stevige en functionele inbreng heeft. Zo stelt het panel vast dat het afstudeerprofiel Creatieve communicatie sterk is geëntameerd vanuit het werkveld. Ook over de minor 'International Business Communication' toont het werkveld zich enthousiast.

Op het gebied van *social media* had de opleiding wat de WAR betreft deze ontwikkelingen wat sneller in de opleiding kunnen opnemen: 'Op dit gebied is de opleiding wat behoudend. Zij mist op dit punt de strategische omgang met communicatiemiddelen. Twitter brak in 2007 al door, maar de opleiding heeft daar pas recent iets mee gedaan,' stelt één van de aanwezige WAR-leden.

Voor het overige zijn de aanwezige werkveldvertegenwoordigers zeer tevreden over de eindkwalificaties en hun betrokkenheid bij de verdere ontwikkeling ervan. Dit beeld wordt bevestigd door de uitkomsten van de Nationale Studenten Enquête (NSE) 2010, waarin op een vijfpuntschaal de studenten gemiddeld een 3.9 toekennen aan de stelling 'Ik ben tevreden over het niveau van mijn opleiding' en gemiddeld een 4.0 voor de tevredenheid over de aansluiting van de opleiding bij actuele ontwikkelingen. De eigen alumni-evaluatie van de opleiding resulteert in een 3.5 ten aanzien van de vraag of de alumnus tevreden is over de aansluiting tussen de gevolgte opleiding en zijn huidige functie.

Weging en oordeel

De opleiding hanteert voor haar opleidingsprofiel de eindkwalificaties uit het landelijke beroepsprofiel (LOCO 2004), die zij heeft aangevuld met een aantal kwalificaties, die enerzijds de meer generieke hbo-eindkwalificaties reflecteren en, anderzijds, een specifieke inkleuring geven aan de Christelijke identiteit van de hbo-bachelor Communicatie van de CHE. Het panel vindt het profiel van de opleiding zowel volledig dekkend voor de algemene beroepsdoelstellingen van een hbo-bachelor Communicatie, als de meer specifiek Christelijke

doelstellingen van de CHE-communicatieopleiding. Het panel is van oordeel dat de opleiding de 40% ruimte voor eigen inkleuring van het opleidingsprofiel goed benut heeft.

Het panel heeft qua niveau vastgesteld dat zowel de generieke hbo-kwalificaties als de Dublin Descriptoren volledig door de eindcompetenties van de opleiding worden afgedekt.

De internationale dimensie in het profiel wordt door de opleiding impliciet beoogd. Er is niet zoiets als een 'internationale competentie' opgenomen; de student wordt geacht alle beoogde eindkwalificaties ook in een internationale context te kunnen beoefenen. Eerst in afzonderlijke programmaonderdelen met een internationale oriëntatie (zie Standaard 2) wordt de ruime aandacht van de opleiding voor internationalisering zichtbaar. Daaruit blijkt dat de opleiding de betekenis van internationalisering serieus neemt. Het panel beoordeelt dit positief.

Het werkveld heeft de eindkwalificaties van de opleiding gevalideerd en toont zich zeer betrokken bij de (verdere) ontwikkeling van het programma. Alumni zijn tevreden over het niveau en de oriëntatie van de opleiding, en de aansluiting van het programma op wat het werkveld vraagt.

Op grond van deze bevindingen komt het panel voor Standaard 1 tot het oordeel 'goed'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Oordeel: goed

Bevindingen

Opleidingsprogramma

Relatie beoogde eindkwalificaties met programma

Het opleidingsprogramma Communicatie, waarvan in bijlage III een overzicht is opgenomen, is geordend aan de hand van drie hoofdlerlijnen (zie ook hierna: 'samenhang'), die zijn onder te verdelen in zeven sub-leerlijnen, waarvan de inhoud – in de vorm van vakken/modulen – dekkend is voor het realiseren van de eindkwalificaties. De inhoud van deze leerlijnen, die alle verplichte onderdelen bevatten, zorgt er dus voor dat de studenten de beoogde eindkwalificaties behalen.

Het panel heeft dit vastgesteld door voorafgaand en tijdens de audit de zogenaamde blokboeken van de opleiding te bestuderen. Deze blokboeken bevatten per blok van 10 weken de beschrijving van de afzonderlijke studieonderdelen, de doelen van ieder studieonderdeel, de beroepscompetenties waaraan wordt gewerkt en de beroepsproducten die de student dient te vervaardigen. Bovendien heeft de opleiding in een zogenaamde competentiematrix aan het panel inzicht verschaft in de bijdragen die de verschillende studieonderdelen leveren aan de verwerving van de negen eindcompetenties. Ook uit dit overzicht blijkt dat de doelen van de verschillende programmaonderdelen op hbo-niveau zijn geformuleerd en tezamen inhoudelijk dekkend zijn voor het realiseren van de eindkwalificaties.

Didactisch model, werkvormen en opbouw van het programma

Het programma heeft een competentiegericht aanbod. De student vervaardigt gedurende zijn studie tal van concrete communicatieproducten, zoals bijvoorbeeld onderzoeks- en adviesrapporten en verschillende communicatieplannen; ook voert hij een minionderneming uit en ontwikkelt hij een evenement dat hij bovendien organiseert en uitvoert.

Het panel heeft bij het bestuderen van de structuur en inhoud van het programma vastgesteld dat er sprake is van een concentrische opbouw, met drie beheersingsniveaus: de inhoud wordt in een toenemende mate van complexiteit in de achtereenvolgende jaren aangeboden.

Ook wordt het competentiegerichte onderwijs van de opleiding gefundeerd door een stevige basis van kennis, vaardigheden en persoonlijke ontwikkeling. Tot de kennisbasis behoren tevens contextuele en historische kennis, evenals een goede kennis van en vaardigheid in de Nederlandse en Engelse taal. Het panel is hier bijzonder positief over.

De opleiding maakt gebruik van een divers palet aan werkvormen: hoorcolleges, werkcolleges, practica, projecten, onderzoek, groepsgewijs werken aan producten voor opdrachtgevers, minionderneming, consultatiemomenten, coachgesprekken, praktijksimulaties, stages met terugkomdagen en het afstudeerproject. Het panel vindt dat dit het programma, ook in zijn uitvoering, divers maakt en dat het de verschillende leerstijlen van studenten faciliteert.

De studenten waarmee het panel tijdens de audit sprak, bevestigden dit. Uit de Nationale Studenten Enquête rijst eenzelfde beeld: de opleiding scoort op een vijfpuntschaal een 3.8 voor de gehanteerde werkvormen. Kritischer zijn de studenten over de beperkte mogelijkheden die het programma biedt om er een eigen inkleuring aan te geven. 'Ik zou graag extra keuzevakken in jaar 2 gevolgd hebben, bijvoorbeeld tekstschrijven of HRM,' aldus één van de ouderejaarsstudenten tijdens de audit. Inmiddels biedt de opleiding per 2010/11 ruimte voor het volgen van keuzevakken. De studenten die het panel tijdens de audit hierover sprak, waren daarover tevreden.

Samenhang

Het curriculum van de opleiding is thematisch geordend op basis van de verschillende deelgebieden in het beroep. Zo vormen bijvoorbeeld in het eerste jaar de verschillende modaliteiten van het vakgebied, binnen het concept van de geïntegreerde communicatie, de leidraad. Dit gebeurt vanuit het uitgangspunt dat de student in het eerste jaar zicht ontwikkelt op de beroepsuitoefening, het beroep, de organisatie, de omgeving en zijn eigen houding. In het tweede jaar wordt het profiel van de communicatiedeskundige aan de hand van de beleidscyclus uitgewerkt en in het derde jaar brengt de student zijn eigen persoonlijke profilering aan in een stage (met onderzoeks- en adviesopdrachten) en door het organiseren van een minionderneming.

De docenten van de opleiding voeren relatief veel overleg met elkaar om de samenhang in het programma te bewaken en onderdelen inhoudelijk op elkaar af te stemmen. Blokdocenten, dat zijn de docenten die gezamenlijk een onderwijseenheid (blok) van ca. 10 weken verzorgen, overleggen voorafgaand aan hun blok geregeld. Vlak voordat het blok begint, wordt nog eens afstemmingsoverleg gevoerd.

Ieder jaar heeft een overkoepelend thema waaraan de vier blokken in een onderlinge samenhang elk een eigen bijdrage leveren, waardoor ook een jaar als geheel door de studenten nog meer als samenhangend wordt beleefd. Studenten waarmee het panel sprak stelden deze samenhang ook als zodanig te ervaren. In jaar 1 staat bijvoorbeeld geïntegreerde communicatie centraal, waardoor in de eerste drie blokken de verschillende domeinen van het vakgebied (extern, intern, marketing) de leidende thema's in het programma vormen. In blok vier worden die domeinen geïntegreerd aangeboden rondom een project evenement-communicatie.

De horizontale en verticale samenhang in het programma wordt verder bevorderd door drie hoofdlerlijnen: een *integrale leerlijn*, een *BOKS-leerlijn* en een *regielijn*.

De *integrale leerlijn*: hierin worden alle beroepscompetenties ontwikkeld en getoetst op een integrale manier, veelal in projectvorm, binnen de drie te onderscheiden fasen van de beleidscyclus: (i) probleemsignalering (beroepscompetentie 1), (ii) beleidsontwikkeling (beroepscompetenties 2 t/m 6) en (iii) beleidsuitvoering (beroepscompetenties 7 t/m 9).

De *BOKS-leerlijn*: hierin worden bij de student zogenaamde *intermediaire vaardigheden* en *contextuele kennis* aangebracht. Als intermediaire vaardigheden beschouwt de opleiding o.a. de beheersing van de Nederlandse taal (spelling, grammatica, schrijven, genres, redactionele vaardigheden, creatief schrijven), vreemde talen, informatica, non-lineair schrijven, designdisciplines, AV, professionele gespreksvoering, sociale vaardigheden, vergaderen en onderhandelen. Deze vakken worden in elk blok of flankerend, al dan niet in de vorm van lintonderwijs aangeboden. Er liggen relaties met alle beroepscompetenties maar de relatie met leerlijn 3, de beleidsuitvoering, is het meest expliciet.

Als contextuele kennis wordt in deze leerlijn de politieke, bestuurlijke, levensbeschouwelijke, sociologische, economische en culturele omgeving van de Nederlandse samenleving behandeld. Het doel is dat de student zich op basaal niveau kan oriënteren op zichzelf, het vakgebied en de plaats daarvan in een organisatie en de samenleving. Zijn kennis van de Nederlandse geschiedenis reikt in eerste instantie tot de twintigste eeuw. In het tweede jaar ligt het accent in deze leerlijn op Europese integratie, interculturele communicatie, ethiek en sociologie. In de hogere studiejaren werkt de student aan verdieping van zijn kennis van Juridische, technologische (ict) en sociaal-culturele aspecten van communicatie. Ook komen in deze leerlijn vakgebieden als HRM/arbeidsmarkt, milieucommunicatie en gezondheidszorgcommunicatie aan de orde. Het internationale blok dat in deze leerlijn is opgenomen, beoogt de ontwikkeling van een professionele attitude bij de student ten aanzien van internationale ontwikkelingen en interculturele aspecten van communicatie te bewerkstelligen.

De *regielijn* ontwikkelt bij de student *reflectieve vaardigheden* en een *visie op het beroep*. De beginnend communicatiemedewerker leert zijn eigen producten, werkwijze en beroepsontwikkeling kritisch te beschouwen en op deskundige wijze het werk van anderen te analyseren en beoordelen.

In deze programmalijn maakt de student zijn ontwikkeling inzichtelijk voor zichzelf en de opleiding in de vorm van een portfolio. Zijn studieloopbaanbegeleider daagt hem daarbij uit tot reflectie. Het portfolio is tevens een beoordelingsinstrument voor het bepalen van zijn geschiktheid voor studie en beroep.

De visieontwikkeling bij de student impliceert de levensbeschouwelijke, wijsgerige en ethische aspecten daarvan. Doel is dat de student een visie ontwikkelt op maatschappelijke ontwikkelingen, historische achtergronden van het vakgebied en zijn persoonlijke verantwoordelijkheid en op zijn positie als christen en professional in zijn maatschappelijke omgeving.

De opleiding programmeert binnen deze programmalijn vakgebieden waarin het levensbeschouwelijke element expliciet naar voren komt. Dit gebeurt o.a. in de module Beroeps- en bedrijfsethiek, maar ook bij andere vakken en projecten worden ethische aspecten van het beroep aan de orde gesteld. Zo moeten studenten bijvoorbeeld bij het Bedrijfsplan van de minionderneming in jaar 2 uitdrukkelijk de maatschappelijke context en ethische aspecten van de bedrijfsvoering belichten. Ook vakgebieden als Communicatiestrategie (intern, extern), Cross-culturele communicatie en Sociaal-culturele omgeving dragen bij aan de visievorming op het beroep.

Beroepsgerichtheid en actualiteit

De studenten waarmee het panel sprak zeiden vanaf het eerste programmablok in jaar één de beroepspraktijk te ervaren doordat zij projecten en onderzoeks- en adviesopdrachten bij externe opdrachtgevers uitvoeren. Zij ervaren daarbij een goede balans tussen theorie en praktijk, wat ook blijkt uit de verschillende blokboeken die het panel heeft ingezien.

De opleiding betreft het werkveld in verschillende rollen bij het onderwijs: als opdrachtgever van projecten, als gastdocent of begeleider en als beoordelaars van het gerealiseerd niveau van de opleiding. De opdrachtgevers voor studenten van de opleiding zijn te vinden in regionale, nationale en internationale context, zo blijkt ook uit een overzicht van werkveldcontacten dat het panel ter inzage heeft gehad.

De terugkoppeling die praktijkbegeleiders geven op stagiairs, en waarvan het panel een selectie uit 2010 ter inzage heeft gehad, gebruikt de opleiding om mogelijke tekorten in het programma te corrigeren.

Bij de minor interne communicatie & organisatieverandering wordt het onderwijs bijvoorbeeld deels gerealiseerd door adviseurs van Twynstra & Gudde en Xpand. Studenten ontwikkelen binnen deze minor verandertrajecten voor bestaande organisaties.

Bij de andere minoren worden studenten door middel van zogenaamde casusdagen op locatie bij bedrijven en overheidsinstellingen geconfronteerd met ervaringen van professionals uit de

praktijk. Studenten komen zo onder andere bij ministeries, waterschappen, Boer & Kroon, Océ van der Grinten en Eon.

Voorts gebruikt de opleiding door het hele programma projectcases, die direct aan de beroepspraktijk zijn ontleend. Daartoe onderhoudt de opleiding een intensief contact met het werkveld, zodat zij voortdurend voldoende externe opdrachtgevers beschikbaar heeft. 'Doordat dit nogal arbeidsintensief is, hebben we enkele jaren geleden virtuele opdrachten voor onze projecten overwogen, maar uiteindelijk toch gekozen voor echte opdrachtgevers, omdat dit ook de complexiteit heeft van de werkelijkheid,' vertelt één van de docenten tijdens de audit. 'Bovendien krijg je door echte praktijkopdrachten ook al snel te horen, wat de praktijk ervan vindt en wat ze er wel of niet mee kunnen. Het leereffect is dus gewoon hoger en het houdt je scherp en actueel.'

Zo voeren in de eerste helft van het tweede jaar studenten in kleine teams communicatieonderzoek uit voor zo'n 18 externe opdrachtgevers, in de tweede helft van dat jaar werken studenten bovendien in hun eigen miniondernemingen aan zelf verworven opdrachten.

Het panel heeft tijdens de audit een aantal van deze, door de studenten uitgevoerde, projectopdrachten bestudeerd en vastgesteld dat ze inhoudelijk relevant, voldoende complex, van het juiste niveau en sterk praktijkgericht zijn.

De studenten lopen een oriënterende stage in jaar 1, een stage van vijf maanden in jaar 3 en een stage van tien weken in jaar 4. Tot slot voeren de studenten in het vierde jaar voor externe opdrachtgevers meerdimensionale adviesopdrachten uit op het gebied van marketing en marketingcommunicatie. De afstudeeropdracht (zie ook Standaard 3) wordt beschouwd als de 'meesterproef' waarin de student in de praktijk laat zien dat hij gekwalificeerd is als beginnende beroepsbeoefenaar.

De studenten zijn zeer tevreden over de beroepsgerichtheid en het actualiteitsgehalte van hun opleiding. Dit blijkt niet alleen uit de verschillende landelijke studentenonderzoeken (score 4.0 > op een vijfpuntschaal), maar bleek het panel ook uit het gesprek dat het zowel met de studenten als de alumni van de opleiding voerde. Als aandachtspunt met betrekking tot 'actualiteit' noemden de studenten de integratie van het verschijnsel *social media* in het programma (zie ook Personeel en Standaard 1, Validatie Eindkwalificaties). De opleiding, zo stelden de docenten tijdens de audit, heeft hierop inmiddels actie ondernomen.

Literatuur en internationale oriëntatie

Het panel heeft de literatuurlijst van de opleiding bestudeerd en vastgesteld dat deze van hbo-niveau is en de toepasselijke standaardwerken bevat voor een hbo-bachelor Communicatie.

Het panel merkt wel op dat de ingezette literatuur weinig aandacht bevat voor nieuwe media, web 2.0, digitaal en *social media*. Studenten geven dan ook bij hun eindwerkstukken aan dat deze onderwerpen in hun studie onderbelicht zijn. Tevens stelt het panel vast dat de literatuurlijst met verplichte werken, afgezien van het studieboek voor Engels, uitsluitend Nederlandstalige (of uit het Engels vertaalde) literatuur bevat. Engelse literatuur komt voor in enkele readers die het panel tijdens de audit heeft ingezien, maar wel in zeer beperkte mate. Wel wordt in de verdiepingsminor International Communication and Business Ethics Engelstalige literatuur gebruikt.

De opleiding heeft tijdens de audit aan het panel aangegeven dat de Nederlandse oriëntatie in de literatuur vooral ook te maken heeft met de oriëntatie in het werkveld, die sterk op Nederland is gericht. In dat kader overweegt de opleiding ook een honoursprogramma in te richten, waarin een substantieel deel van de literatuur Engelstalig zal zijn en studenten bijvoorbeeld afstuderen bij en onder regie van het lectoraat. Het panel heeft begrip voor deze afweging, maar vindt toch ook dat in het reguliere programma het aandeel Engelstalige literatuur kan worden vergroot.

Voorts beoordeelt het panel de gekozen literatuur en de te behandelen issues als 'aan de voorzichtige kant' en als 'niet zonder risico voor de pluriformiteit van opinies'. Het panel vraagt

zich met andere woorden af of de CHE het kritische tegengeluid wel afdoende opzoekt. In dat kader formuleert het panel een aanbeveling (zie hoofdstuk 6, Aanbevelingen).

De opleiding stimuleert studenten buitenlandse ervaring op te doen en gaat ervan uit dat iedere student gedurende zijn studie een studieactiviteit in het buitenland ontplooit. De meeste ouderejaars studenten met wie het panel tijdens de audit sprak, bleken een dergelijke buitenlandervaring te hebben opgedaan. Ongeveer 30% van de studenten doet een buitenlandstage of studeert drie maanden aan een buitenlandse universiteit. Een fors percentage daarvan studeert ook af in het buitenland.

In haar beleid zet de opleiding op het punt van internationalisering in op drie speerpunten: Internationaal georiënteerde studieonderdelen, Onderwijsversterkende projecten en partnerschappen met bedrijven en universiteiten in het buitenland. De opleiding heeft recent (voorjaar 2010) de internationalisering binnen het curriculum opnieuw tegen het licht gehouden, zo blijkt uit het Jaarplan 2010-11 van de opleiding. Aanleiding hiervoor was onder andere dat studenten hadden aangegeven meer aandacht te willen voor internationale aspecten van communicatie in het programma. Een aantal voorbeelden van internationaliseringsactiviteiten die de opleiding uitvoert zijn:

In jaar 1 en 2: *Internationale aspecten van communicatie* komen geïntegreerd aan bod in de kerngebieden Externe communicatie, Interne communicatie en Marketingcommunicatie. Dit betreft zowel de inhoud (ontwikkelingen in het vakgebied) als het gebruik van bronnen, ook in readers (Engelstalig). *Specifieke vakgebieden*, gerelateerd aan internationale aspecten van het vakgebied, zijn: Engels (jaar 1+2), Cross-culturele communicatie (jaar 2).

In het tweede jaar (blok 2) houdt de opleiding een *2-daags programma over communicatie en media in Europa*, in samenwerking met de Lessius Hogeschool in Mechelen. Dit is een kort project rond een thema, onderwijskundig ingebouwd in het curriculum van beide opleidingen. In blok 3 en 4 van het tweede jaar vindt er een uitwisseling plaats met de Lessius Hogeschool Mechelen. Een beperkt aantal (5) Nederlandse studenten kan een semester in Mechelen studeren, een aantal Belgische studenten in dezelfde periode in Ede. De studenten krijgen een vrijstelling van het programma in de eigen instelling op basis van de studiepunten, verdiend in de gastinstelling.

De curricula van de opleidingen aan beide hogescholen vertonen qua inhoud en structuur veel overeenkomsten. Zo kan op basis van maatwerk een individueel semesterprogramma worden samengesteld. De opleidingscoördinatoren van beide opleidingen (Mechelen en Ede) doen dat in onderling overleg. De studieprogramma's worden ter beoordeling aan de examencommissies voorgelegd, zo is het panel gebleken.

In jaar 3 en 4: *Internationale aspecten van communicatie* komen geïntegreerd aan bod in de kerngebieden binnen de verschillende blokken. Dit betreft zowel de inhoud als het gebruik van bronnen, ook in readers (Engelstalig). De docenten hebben tijdens de audit voorbeelden gegeven van de wijze waarop zij in hun lessen een verbinding leggen met de internationale beroepspraktijk, door te refereren aan internationale cases. Dit geldt ook de verdiepingsminoren, waarbij specifieke input wordt geleverd door de lector en de kenniskring.

In blok 4 van het derde jaar vindt de '*International classroom*' (verdiepingsminor) plaats. Hierin werken buitenlandse studenten samen met Nederlandse studenten. Zij volgen gezamenlijke colleges met onderwerpen als bijvoorbeeld '*International Business Communication – Comparing practice of Communication/PR in different countries*', '*Cross-cultural Communication – Understanding culture*' en '*International Business Ethics*'.

Een fors aantal docenten uit de Edese opleiding treedt in dit blok op als *lecturer*. De verhouding tussen deelnemende buitenlandse en Nederlandse studenten is ca. 50/50.

De opleiding is deelnemer aan de *Summer Course 'Transparency, Democracy & Global Governance. A European Perspective'*. Deze summer course is een samenwerkingsverband tussen universiteiten uit Timisoara (organisator), Cluj, Budapest, Istanbul, Padua en de Hogeschool Ede. Het gaat om een Erasmus Intensive Program, waaruit reis- en verblijfskosten kunnen worden vergoed. Het programma van de meest recente summer course, die van 18 tot 28 juli 2010 plaatsvond, bevat thema's als 'Human Engineering through Media – Socio-Political Communication & Interpretations' en 'The Right to Know? – Transparency & Dialogue in Public Sphere'.

Per instelling worden 8 studenten en 4 docenten geselecteerd. De docenten leveren een inhoudelijke bijdrage aan de summer course, waaraan – naast de opleiding Communicatie - ook Journalistiek en Politieke wetenschappen van de Hogeschool Ede meedoen.

In het vierde jaar kunnen studenten Engelstalige verbredingsminoren kiezen als European Culture en USAnders. Binnen het internationale netwerk dat de opleiding heeft met christelijke instellingen elders in de wereld zijn er uitwisselingsprojecten met aandacht voor internationale samenwerking.

De opleiding beschrijft voorts in haar Jaarplan Internationalisering een groot aantal (potentiële) partnerships met buitenlandse instellingen. Het panel vindt uit de activiteiten die de opleiding binnen, en gedeeltelijk ook buiten, haar curriculum ontplooit een duidelijke internationale oriëntatie spreken. De waaier aan activiteiten en contacten noopt in de ogen van het panel echter tot heldere en afgebakende keuzes, zeker ook gelet op de relatief beperkte omvang van opleiding en staf.

Onderzoeksvaardigheden

Het aanleren van onderzoeksvaardigheden heeft de opleiding geïntegreerd in het programma. In semesters van de opleiding, zo blijkt uit de inhoud van de zogenaamde blokboeken die het panel heeft bestudeerd, moeten studenten onderzoeksoopdrachten uitvoeren, variërend van bronnenonderzoek, marktonderzoek, communicatieonderzoek tot mediaonderzoek. Flankerend aan het opleveren van deze producten wordt de student geschoold in het doen van onderzoek. Zowel in het eerste als tweede jaar heeft de opleiding expliciete onderdelen Onderzoeksmethodologie in de blokken geprogrammeerd. Deze zijn concentrisch opgebouwd, zodat feitelijk een onderzoekslijn in het programma zichtbaar wordt, hoewel de opleiding dit zelf niet zo benoemt.

Voordat de student zijn afstudeeronderzoek start, krijgt hij nogmaals in vogelvlucht de kennis aangereikt om zijn eindopdracht op een methodologisch verantwoorde wijze uit te voeren. De studenten die het panel sprak, konden de onderzoekselementen in het gehele programma goed duiden. Het panel vindt het in de opleiding geïntegreerde onderzoeksprogramma van de opleiding zowel qua ontwerp als qua inhoud gedegen voor een hbo-bachelor.

De opleidingen Journalistiek en Communicatie beschikken samen over een lector Religie en Media in de publieke Ruimte. Deze leidt een kenniskring die bestaat uit een viertal docenten uit de academie. Ook twee docenten van de opleiding Communicatie zijn bij deze kenniskring betrokken.

De leden van de kenniskring hebben een cursus 'Onderzoek voor docenten' verzorgd, waarin ondermeer de theorie van onderzoek, de essentie van praktisch georiënteerd onderzoek en het doen van kwantitatief en kwalitatief onderzoek centraal stonden.

Het panel heeft inzage gehad in de opzet van de cursus en de evaluatie ervan door de docenten. Voor veel docenten was het een motiverende 'opfriscursus', die een aantal helder geformuleerde vragen opleverde voor een *follow-up*, waarin aandacht voor: het werken met SPSS/Atlas, het schrijven van een goed onderzoeksplan, het formuleren van een goede onderzoeksvraag, het omgaan met literatuur en het verder doordenken van het belang van reflectie/ onderzoekend leren binnen de opleiding.

Het lectoraat en de kenniskring, die werken op basis van een in maart 2009 opgesteld Onderzoeksplan, doen onderzoek naar ontwikkelingen rondom nieuwe media, communicatie en

reputatiemanagement en spelen daardoor een rol in de kennisontwikkeling van de academie. De centrale onderzoeksvraag van het lectoraat is: *'Welke expliciete en/ of impliciete rol speelt religie of hoort religie te spelen in de publieke legitimatie van organisaties en hoe geven media als kranten en omroepen hieraan vorm?'*

Drie keer per jaar is er een bijeenkomst van lector en kenniskringleden met docenten om hen op de hoogte te brengen van de resultaten van het onderzoek. Docenten nemen deel aan het debat en dragen onderzoeksvragen aan uit de praktijk. De leden van de kenniskring onderhouden contacten met andere onderzoekers en met het werkveld. Zo is de lector adviseur van verschillende omroepen en identiteitsgebonden organisaties als het ND en het GZB. In samenwerking met docenten is de lector betrokken bij de ontwikkeling van de visie op veranderende modellen van massacommunicatie. Sociale media spelen daarin, volgens de lector, een grote rol. Aan het einde van het jaar komt het lectoraat met een visiedocument, dat het voorlegt aan de docenten, waarna er consequenties aan worden verbonden voor het curriculum.

Zo levert de lector een concrete bijdrage aan het onderwijs van de opleiding en aan inhoudelijke onderwijsontwikkelingen, met name in jaar 3 aan de specialisatieminors. Ook begeleidt hij studenten bij hun afstudeeronderzoek. De eerste- en tweedejaarsstudenten waarmee het panel sprak, zeiden de lector niet te kennen. Vierdejaarsstudenten wel, maar ook zeer beperkt. Het effect in het onderwijs van de aanwezigheid van het lectoraat lijkt voor de studenten dan ook meer indirect, impliciet waarneembaar (via de invloed van het lectoraat op de inhoud van het onderwijs, de scholing van docenten en de onderzoekslijn in het programma), dan dat het lectoraat voor studenten als aanjager van onderzoek en ontwikkeling een zichtbaar prominente positie inneemt. Dit wordt nog eens versterkt doordat studenten (nog) geen deel uitmaken van de kenniskring. Het panel beveelt dit wel aan (zie 'Aanbevelingen').

Studeerbaarheid en informatievoorziening

De evenwichtige opbouw van het programma (ieder blok bestaat uit ca. 15EC) bevordert de studeerbaarheid. Ieder blokboek bevat alle informatie over de inhoud en organisatie van een blok, inclusief een studieplanning. Blokken worden beschouwd als onderwijseenheid waarbinnen in kleinere overzichtelijke eenheden kennis, vaardigheden en competenties worden getoetst. Dit relatief grote aantal toetsen over kleinere studie-eenheden heeft voordelen voor de studeerbaarheid, maar kent ook nadelen (zie ook 'Docenten – werkdruk en Standaard 3).

Exitinterviews

In de studieloopbaanbegeleiding wordt het accent in de propedeuse sterk gelegd op de betekenis en context van het vak. Dit gebeurt vaak aan de hand van advertenties. Het is de opleiding uit exitinterviews namelijk gebleken dat het toekomstbeeld van het vak een belangrijke reden voor studenten is om af te haken.

De opleiding houdt deze exitinterviews met alle studenten die stoppen in jaar 1. De belangrijkste reden voor vertrek, zo stelt de opleiding, is een verkeerde studiekeuze/ beroepskeuze. Eén van de docenten tijdens de audit: 'Zonder uitzondering zeggen studenten in zo'n exitgesprek dat zij hebben gekozen voor communicatie omdat het zo lekker breed is. Eigenlijk weten ze dus nog niet wat ze willen studeren. Zelden geven studenten echter bij hun exit aan dat de opleiding te zwaar is of niet aansluit bij de vooropleiding,' stelt hij. De opleiding heeft het panel inzage verschaft in alle verslagen van de exitgesprekken uit 2009, 2010 en 2011. Deze verslagen bevestigen dit door de docent geschetste beeld.

Toetsen kunnen één keer per jaar herkanst worden. Aanvankelijk was dat twee keer, maar de opleiding heeft ervaren dat (te) veel herkansingsmogelijkheden een negatieve invloed hebben op het studiegedrag en daarmee op het studierendement. Het nieuwe beleid, zo concludeert de opleiding uit de meest recente propedeuse-gegevens, levert een licht beter resultaat op: in 2008- 2009 behaalde 56% de propedeuse binnen twee jaar, in 2009- 2010 was dat 57%.

Bindend Afwijzend Studieadvies

Het BAS-beleid (Bindend Afwijzend Studieadvies) heeft de opleiding de laatste jaren aangescherpt, mede in het belang van studenten zelf. Het schept duidelijkheid en voorkomt teleurstellingen. Een student moet in jaar 1 minimaal 45 studiepunten (was eerst 42) behalen om een BAS te vermijden. Volgend jaar is de opleiding voornemens het BAS op te hogen naar 50EC. De opleiding legt daarmee, naar het oordeel van het panel, de lat (en dus ook haar ambitieniveau) zichtbaar hoger. Het panel beoordeelt dit positief.

Een student die in jaar 2 nog een flinke achterstand in punten heeft, wordt door die achterstand te zeer belemmerd in zijn studie. De genomen maatregel heeft ertoe geleid dat in 2009 drie keer een BAS is gegeven; in 2010 waren dat er 11.

Alle studenten moeten aan het eind van jaar 2 hun propedeutisch diploma hebben behaald. Om te voorkomen dat een student in jaar 4 op stage gaat met achterstanden in jaar 2 en 3, geldt de regel dat iemand niet op stage mag zonder een besluit van de examencommissie.

Belemmeringen voor studenten met een functiestoornis worden zoveel mogelijk weggenomen. Studenten in een rolstoel, studenten met dyslexie en studenten die door een handicap niet lang op school kunnen zijn, krijgen extra begeleiding en extra mogelijkheden om toetsen te maken.

Langstudeerders

De opleiding heeft voor langstudeerders (vijf jaar en langer) beleid ontwikkeld. Vaak gaat het om studenten die via hun stage een baan krijgen aangeboden en er dan niet meer aan toekomen af te studeren. De opleiding heeft een groepje van deze studenten geformeerd. 'We stellen dan op basis van wat ze nog moeten afronden, individuele studieplannen op en hebben een centraal inleverpunt gecreëerd voor opdrachten, zodat men niet naar alle docenten afzonderlijk moet. Daarnaast investeren we in de begeleiding door docenten,' aldus het management tijdens de audit. 'Er wordt nooit gesleuteld aan de afstudeercriteria'.

Studenten, die allen zeiden zo'n 30 tot 40 uur per week met hun studie bezig te zijn, zouden weer voor dezelfde opleiding kiezen, juist ook als het gaat om de studeerbaarheid van het programma. Ook over de informatie die de opleiding verstrekt over de inhoud van de studie, de studievoortgang en de studie-eisen waaraan de student moet voldoen, toonden de studenten met wie het panel sprak zich over het algemeen tevreden.

Enkele studenten gaven tijdens de audit aan, ondanks de door het panel vastgestelde aanwezigheid van blokboeken en heldere overzichten van het studieprogramma, nog meer behoefte te hebben aan een geregelde vooruitblik op en meer overzicht van de gehele studie. Ook ervoeren sommige studenten in de (toets)perioden enige piekbelasting (zie ook Standaard 3), anderen stelden deze in het geheel niet te ervaren.

Een aantal ambitieuze studenten zeiden een route voor studenten die 'meer willen' te missen, een honourstraject (zie ook Aanbevelingen).

Het panel heeft uit de documentatie van de opleiding en tijdens de audit kunnen vaststellen dat de opleiding de studie zo heeft ingericht dat zij zoveel mogelijk belemmeringen die kunnen leiden tot studievertraging wegneemt. Ook de informatievoorziening aan de student heeft de opleiding op orde.

Instream, studiebegeleiding en contacturen

Het grootste deel van de instromende studenten heeft havo als vooropleiding. Als extra eis stelt de opleiding dat een instromer wiskunde in het profiel heeft. Wie daar niet aan voldoet, krijgt voor aanvang van de opleiding gelegenheid een toets wiskunde te maken.

Een kleinere groep komt van andere opleidingen, zoals mbo-4 en vwo (zie 'Basisgegevens'). Veel studenten komen naar de CHE omwille van de identiteit. Anderen kiezen bewust voor de kwaliteit en kleinschaligheid. Met deze studenten voert de opleiding een toelatingsgesprek om hen te informeren over het curriculum en de schoolcultuur. Ook studenten met een andere vooropleiding (propedeuse elders) of bijzondere omstandigheden worden uitgenodigd voor een intakegesprek. 'Met ongeveer 10 tot 15% van de instroom wordt een intakegesprek gevoerd,' zegt het management desgevraagd. 'Dit is niet bedoeld om studenten te selecteren op hun denominatie, maar wel om ze vooraf goed te informeren over de identiteit van de school, zodat ze later niet voor verrassingen komen te staan. In beginsel is iedereen welkom. Ook zonder Christelijke achtergrond,' aldus het management.

Mbo

Mbo'ers biedt de opleiding de mogelijkheid tot het volgen van een instroomtraject tijdens het laatste jaar mbo. Daarbij ligt het accent op taalbeheersing en studievoordigheden. De mbo'er krijgt direct na aanmelding zijn eerste portfoliogesprek, waarin hij verder op de studie wordt voorbereid. Bij instroom legt de Mbo'er taaltoetsen af voor Nederlands en Engels (zie hierna) en hij krijgt extra ondersteuning op het gebied van taalbeheersing indien dit nodig blijkt.

Vwo

De opleiding biedt vwo'ers een verkorte route aan. Zij kunnen in beginsel hun diploma in drie jaar halen. De studieverkorting wordt behaald doordat jaar 1 en 2 worden samengevoegd, met indien mogelijk vrijstellingen voor de talen, keuzevakken en leerlijn 5 (contextuele kennis, met o.a. geschiedenis, sociologie en ethiek). Vwo'ers met een verkorte route, die in één groep het programma volgen, kunnen verder rekenen op individuele begeleiding bij het doorlopen van de opleiding (zie ook Standaard 3: vrijstellingen).

Hogere vooropleidingen

Eenzelfde variant is er voor studenten die een propedeuse van de Evangelische Hogeschool of een propedeuse van een verwante hbo-opleiding (in het domein Communicatie) hebben gehaald. Zij komen in aanmerking voor vrijstellingen op het gebied van de talen en keuzevakken. Ook hier geldt dat zij in een homogene groep met individuele begeleiding door het programma worden geleid.

Studenten die aan de opleiding willen beginnen met een reeds behaald bachelor- of masterdiploma en die over relevante werkervaring beschikken, kunnen instromen op basis van een formeel EVC-assessment. Op grond van het ErvaringsCertificaat waarop de examencommissie vrijstellingen verleent, wordt dan een individuele route bepaald. Dit is sinds de invoering van het Ervaringscertificaat twee keer voorgekomen.

Instaptoetsen taalvaardigheid

De opleiding besteedt relatief veel aandacht aan de taalvaardigheid van de instromende student. Alle eerstejaars maken instaptoetsen Engels en Nederlands. Op basis van het resultaat worden eventueel extra taallessen aangeboden. Ook de schriftelijke taalbeheersing (spelling, stijl en tekstschrijven) heeft een belangrijke plaats in het curriculum.

Voor de beheersing van het Engels wordt uitgegaan van het CEF-kader, het Common European Framework for Modern Languages. Voor de instroom wordt niveau B1 aangehouden. De opleiding streeft ernaar om iedereen uit te laten stromen op minimaal B2-niveau. Studenten met een hoger instroomniveau krijgen lesmateriaal op niveau C1 aangeboden. Ook worden studenten gestimuleerd om de Cambridge Certificates (First en Advanced) te halen. De studieloopbaanbegeleiding in de propedeutische fase heeft een intensief karakter. Er is sprake van individuele coachingstrajecten en studievoordigheden, leerstijlen en studiemoeilijkheden zijn belangrijke gespreksonderwerpen.

De studenten geven in de Nationale Studenten Enquête 2010 aan tevreden te zijn over de aansluiting van de opleiding bij de vooropleiding (3.6 op een vijfpuntschaal).

Studiebegeleiding

De opleiding hanteert een aantal contacturen variërend van 14 tot 20 uur per week, waardoor studenten relatief veel begeleid onderwijs ontvangen. Ook projecten, zowel binnenschools als daarbuiten, worden intensief begeleid.

De opleiding vindt persoonlijke studiebegeleiding erg belangrijk en zet daar ook op in, hoewel recentelijk een omslag gemaakt wordt van een (zeer begeleidingsintensief) tutoraat naar een SLB-model waarbij de begeleiding (in kritische bewoordingen ook wel 'het pampere van studenten') gedurende de studie minder intensief wordt. In het kader van de generieke doelstelling hbo-afgestudeerden af te leveren die over voldoende zelfsturend vermogen beschikken, is het panel positief over deze koerswijziging.

Vooraf in de eerste studiefase ziet de SLB'er de studenten relatief veel uren per week (in het eerste jaar 4 uur per week) en houdt hij stevig de vinger aan de pols. Per blok van 10 weken heeft de SLB'er met iedere student ten minste één gesprek, indien nodig worden het er meer.

Studenten, zo kreeg het panel tijdens de audit te horen van de werkveldvertegenwoordigers, blijken zich tijdens stages vaak te onderscheiden van stagiairs van andere opleidingen, door hun verantwoordelijkheidsgevoel en betrokkenheid. Dit komt, volgens de opleiding, omdat zij sterk inzet op de persoonlijke begeleiding van haar studenten.

In de begeleidingsgesprekken komen deze aspecten nadrukkelijk aan de orde. Een stagebegeleider komt bij iedere stagiair ten minste twee keer op bezoek.

Docenten

De opleiding wordt verzorgd door 32 docenten, met een gezamenlijke taakomvang van 11,65fte. Docenten worden gedeeld met de opleiding Journalistiek (9,1fte). Tweeëntwintig docenten beschikken over een voltooide masteropleiding, vier daarvan zijn bovendien gepromoveerd. Tien docenten hebben een hbo-achtergrond, twee daarvan zijn eerstegraads onderwijsbevoegd. 2 docenten hebben een specifieke eerstegraads bevoegdheid, de overige 8 hebben later een lesbevoegdheid gehaald voor aanstelling. Met de kennis en kunde van de aanwezige docenten, is de opleiding – naar het oordeel van het panel – goed in staat alle hoofdgebieden van het communicatievak af te dekken.

De opleiding kent relatief veel deeltijdse docenten. Zij onderkent hiervan de plus- en minpunten. Zij vindt echter de voordelen (wisselwerking met werkveld, dynamiek en breedte van het team) nog steeds tegen de nadelen (versplintering, overdracht en communicatie) opwegen. Het panel vindt de aanwezigheid van (oudere) docenten met veel ervaring en (jongere) docenten met frisse ideeën in het docententeam goed in balans.

Relatie werkveld

Uit de CV's die het panel voorafgaand aan de audit heeft ingezien, blijkt dat ruim de helft van het docentencorps voor kortere of langere tijd gewerkt heeft in de beroepspraktijk als communicatieadviseur of dat nog steeds doet. Veel docenten zijn betrokken bij internationale netwerken en projecten die aansluiten op hun vakgebied. Sommigen van hen zijn lid van de beroepsvereniging. Negentig procent van de docenten onderhoudt directe relaties met de beroepspraktijk. Dit is het panel zowel gebleken uit de CV's als uit de gesprekken met de docenten tijdens de audit.

Voorbeelden van functies die docenten, naast hun onderwijstaken, vervullen of recent vervuld hebben, zijn: eigenaar van freelance tekst- en communicatiebureaus, communicatieadviseur, persvoorlichter omroep of gemeente, freelance medewerker Educatieve Uitgeverij, trainer/consultant in Europese communicatieprojecten, onderzoeker bij Instituut voor CultuurEthiek, Chef Internetredactie Nederlands Dagblad, Lid Raad van Advies ND, redacteur/verslaggever bij de Gooi- en Eemlander en projectmanager internationale stuurgroep Christelijke Filosofie.

De opleiding vindt deze link met het beroepenveld en een brede professionele ervaring als communicatieadviseur erg belangrijk, evenals de didactische bekwaamheid en het inspirerend vermogen van haar docenten. Bij de werving van personeel zijn dit, zo stelt het management, expliciete criteria. Daarnaast beoordeelt de opleiding haar (nieuw te werven) docenten op hun gemotiveerdheid, hun sterke betrokkenheid op de opleiding en de studenten, de mate waarin zij zelf het vak goed beheersen en hun Christelijke identiteit.

Mastergraad

Docenten zijn breed inzetbaar naast hun specifieke deskundigheid in één vakgebied. Dat betekent dat zij, behalve als vakdocent, ook kunnen functioneren als SLB'er, als afstudeerbegeleider en als stagedocent. Alleen docenten met ruime ervaring in het beroep treden als SLB'er in jaar 1 op of als stagedocent.

De opleiding stelt (nog) niet als eis dat alle docenten over de mastergraad moeten beschikken; de aanwezige gepromoveerde docenten zijn niet vanuit het communicatievak gepromoveerd. Een aantal docenten dat deelneemt aan de kenniskring is momenteel bezig te promoveren in het communicatievak.

Professionalisering

Als vertrekpunt voor professionalisering krijgen nieuwe docenten een collega als coach en een interne methodisch-didactische scholing, aan de hand van een vast programma.

Het beleid rond de cyclus van resultaat- en ontwikkelingsgesprekken heeft de opleiding beschreven in een informatieboekje voor medewerkers, dat het panel heeft ingezien. In deze brochure wordt in heldere bewoordingen uitgelegd op welke wijze de hogeschool functionerings- en beoordelingscyclus uitvoert. Daaruit blijkt een ontwikkelingsgerichte aanpak in de vorm van Resultaat- & Ontwikkelingsgesprekken, met een door alle docenten op te stellen POP als leidraad voor professionalisering. Ook de scholingsconsequenties daarvan neemt de opleiding voor haar rekening: 'Ik onderkende dat ik wat grip begon te verliezen op de ontwikkelingen rondom nieuwe media,' vertelt één van de docenten tijdens de audit. 'Daar ben ik mij nu op aan het inwerken. Ik heb daarvoor een workshop gevolgd. En de ruimte hiervoor wordt mij door de opleiding geboden.'

Meer docenten onderkennen overigens tijdens de audit dat de opleiding ten aanzien van *social media* als Twitter bezig is met een inhaalslag. In dat kader meldt één van de docenten, dat hij op 15 juni 2011 een symposium bezoekt met als centrale vraag: hoe weet je dat mededelingen op Twitter waar zijn?

Het thema professionalisering is een structureel terugkerend thema binnen het docentenkorps, zo bevestigen zowel de docenten als het management tijdens de audit. In het overleg van docenten is een vast agendapunt het delen van kennis, informatie over literatuur en het attenderen op congressen, symposia en studiedagen.

In 2011 organiseert de opleiding zelf trainingdagen voor docenten. Thema's zijn SLB en toetsing. De dienst Onderwijs en Kwaliteit van de CHE bood het afgelopen jaar op dit thema al ondersteuning aan docenten die hun eigen toetsen ontwikkelden.

Enkele docenten wordt als stimulant een hogere functieschaal in het vooruitzicht gesteld, mits zij daar onderzoek en de ontwikkeling van inhoudelijke kwaliteit tegenover stellen. De personeelsontwikkeling binnen de faculteit heeft als speerpunten: aandacht voor onderzoeksvaardigheden, kennisontwikkeling en innovatie van onderwijs in samenwerking met het beroepenveld.

Uit de eindrapportage over de cursus onderzoek van het lectoraat, heeft het panel de volgende samenvattende conclusie van de lector opgetekend: *'De algemene indruk is dat veel collega's onzeker zijn over de kwaliteit en de aard van de begeleiding bij afstuderen. Men pleit bij de begeleiding van (afstudeer)scripties voor een meer uniforme benadering. Ook geeft men aan dat men graag concreter benoemd ziet aan welke criteria een bachelorscriptie moet voldoen...'*. Gelet op deze evaluatie-uitkomst, de worsteling die sommige docenten zeiden te ervaren tussen scriptiebegeleider en mee-lezer en de te geringe transparantie in de beoordelingen (zie ook Standaard 3), rechtvaardigt naar het oordeel van het panel een verdere professionalisering van docenten op dit onderwerp. De lector doet daar, zo vindt het panel, in zijn eindrapportage een aantal goede aanbevelingen voor.

Studenten zijn over het algemeen zeer tevreden over zowel de didactische als inhoudelijke kwaliteit van hun docenten. Ook wordt de feedback die zij van hun docenten ontvangen met een ruime voldoende gehonoreerd evenals hun inspirerend vermogen. (NSE-scores: 3,7 – 4.0 op een vijfpuntschaal). Deze scores worden ruimschoots bevestigd in het gesprek dat het panel met de studenten voerde. Enkel punt van kritiek betrof de al eerder genoemde (beperkte) kennis onder sommige docenten van en vaardigheid met nieuwe media. Het is het panel gebleken dat de opleiding deze kritiek inmiddels ter harte heeft genomen.

Werkdruk

Binnen de relatief kleine opleiding is sprake van toenemende werkdruk, zo blijkt uit verschillende documenten die het panel voorafgaand aan de audit heeft bestudeerd, alsook uit de gesprekken die het panel met zowel het management als de docenten voerde. De werkdruk wordt over het algemeen als hoog ervaren, maar daaraan wordt door de docenten wel direct toegevoegd dat dit op geen enkele wijze de motivatie, inspiratie en het werkplezier aantast. *'De werkdruk wordt ook veroorzaakt door commitment,'* stelt een docent, die daarmee ook direct de valkuil schetst. *'Als professional zeg je niet zo snel 'neen' als studenten een beroep op je doen.'*

De werkdruk heeft wel duidelijk de aandacht van het management. Oplossingen worden in verschillende richtingen gezocht. Zo wordt in de R&O-gesprekken sterker gekeken naar de focus die een docent in zijn takenpakket kan aanbrengen. *'Dit is voor mij een effectief instrument gebleken om de werkdruk meer te egaliseren,'* vertelt een van de docenten. Ook zijn docenten en management in overleg om meer stroomlijning te bewerkstelligen tussen docenten die dezelfde vakken geven, zodat er geen dingen dubbel worden gedaan. Een andere oplossing wordt mogelijk gevonden in het betrekken van senior-studenten bij het begeleiden van de eerstejaarsstudenten, waardoor SLB enigszins wordt ontlast.

Ook het relatief grote aantal (deel)toetsen met open vragen dat de opleiding inzet, wordt gezien als een werkdrukveroorzaker. Er worden in dit kader plannen ontwikkeld om grotere eenheden stof te gaan toetsen (zie ook Standaard 3).

Fysieke leeromgeving

De voorzieningen voor de studenten zijn toereikend. De ICT-omgeving is goed, het aantal werkplekken schiet soms tekort. De AV-voorzieningen waarover de opleiding beschikt, worden deels gedeeld met de opleiding Journalistiek en zijn van een goed niveau. Studenten kunnen altijd terecht om hun opdrachten uit te voeren: 's avonds, op zaterdag en in de vakanties is het gebouw open. Behalve over de beschikbaarheid van studieplaatsen en computers (score: 2.9) zijn studenten tevreden over de voorzieningen (NSE 2010). Het beeld uit de NSE-enquête kreeg het panel niet onverkort bevestigd in het gesprek met de studenten: *'Het aantal computers is soms een probleem, maar we weten dat de opleiding dit oplost met de nieuwbouw.'* Bovendien heeft de hogeschool voor studenten een goed werkend draadloos netwerk beschikbaar. De aanbesteding van de nieuwbouw start in 2012.

Over de beschikbaarheid van studiemateriaal (literatuur en AV-materialen) zijn studenten tevreden (score: 3.4 – 3.9).

Het panel heeft tijdens de audit een rondleiding gehad door het gebouw om de faciliteiten van de opleiding met eigen ogen te kunnen beoordelen. De panelleden hebben kunnen vaststellen dat:

- de opleiding gebruik maakt van adequaat geoutilleerde hoorcollegezalen, ruimtes voor werkcolleges, projectgroepruimtes, gesprekkamers en een stilteplek; binnen de ruimtes zijn voldoende faciliteiten beschikbaar in de vorm van dvd, beamers, pc's, interactieve beeldschermen en digiborden, enz. De hogeschool heeft een eigen facilitaire dienst, die ondersteuning biedt;
- binnen de hogeschool een speciaal ingericht Studiecentrum bestaat, waar individueel of groepsgewijs gestudeerd kan worden. Dit centrum omvat de Mediatheek, de Onderwijswerkplaats en het Atrium (met computers);
- de opleiding speciale voorzieningen heeft zoals Apple-lokale, een studio en videoruimte;
- op diverse locaties in de school computerwerkplekken zijn ingericht en dat de CHE internet- en e-mailvoorzieningen beschikbaar stelt. Ook beschikt de school over een WiFi-netwerk, zodat studenten draadloos op een eigen laptop kunnen werken.

Het panel beoordeelt de fysieke leeromgeving van de opleiding Communicatie als ruim voldoende.

Weging en Oordeel

De opleiding heeft haar eindkwalificaties op heldere en dekkende wijze vertaald naar de leerdoelen van de verschillende programmaonderdelen. Uit zowel de blokboeken als een competentiematrix blijkt, zowel qua inhoud als oriëntatie, een dekkende transfer van de eindkwalificaties naar de leerdoelen. De eigen identiteit van de opleiding krijgt met name in het onderdeel visievorming binnen het curriculum vorm.

Aan de hand van een groot aantal beroepsgerichte communicatieproducten ontwikkelt de student gefaseerd zijn eindcompetenties. De concentrische opbouw van het programma, dat met thematisch geordende blokken en een drietal hoofdlerlijnen een goede inhoudelijke samenhang vertoont, faciliteert, evenals de grote variëteit aan toegepaste werkvormen, het competentiegerichte leren van de student.

De opleiding gebruikt door het hele programma projectcases, die direct aan de actuele beroepspraktijk zijn ontleend. De contacten van studenten met de beroepspraktijk zijn talrijk en in het gehele programma geïntegreerd.

De kennisbasis is stevig en goed in het programma verankerd. In de behoefte van studenten aan keuzevakken is inmiddels door de opleiding voorzien; aan de programmatische integratie van *social media* wordt gewerkt.

De internationale oriëntatie binnen het gehele curriculum is aanwezig; internationaliseringsbeleid met drie duidelijke speerpunten is recent geformuleerd. Het panel vindt dat ook in dat kader de opname van meer verplichte Engelstalige studieboeken op de literatuurlijst voor de hand ligt.

Het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden is op een herkenbare, concentrische wijze in het programma opgenomen. Qua inhoud en niveau sluiten de programmatische onderdelen, waarin het doen van onderzoek wordt geleerd en geoefend, goed aan bij wat op dit gebied van afgestudeerde hbo-communicatieprofessionals mag worden verwacht.

In academieverband heeft de opleiding een lectoraat en een (beperkte) kenniskring. Deze hebben weliswaar een inhoudelijke bijdrage in de ontwikkeling van het onderwijs, maar zijn voor studenten (nog) betrekkelijk onzichtbaar. Een prominentere aanwezigheid van de lector in de eerste twee jaren van de studie zou dit, naar het oordeel van het panel, kunnen ondervangen.

De opleiding heeft een breed palet van instroommogelijkheden voorhanden om studenten met verschillende vooropleidingen te bedienen. Eenmaal binnen, monitort en begeleidt zij de studievoortgang van haar studenten zorgvuldig. De studieloopbaanbegeleiding is grondig en intensief van opzet, in een enkel opzicht in het derde en vierde jaar van de opleiding, naar het oordeel van het panel, wellicht enigszins te *'bevoogdend'* van aard.

De opleiding heeft maatregelen genomen om het propedeuserendement te verbeteren en het aantal langstudeerders terug te dringen. De opleiding boekt hiermee al resultaat.

Het docentenkorps onderhoudt veelvuldig relaties met het bedrijfsleven, is evenwichtig samengesteld en qua competenties dekkend voor het verzorgen van het gehele opleidingscurriculum. Tweederde van de docenten beschikt over een afgeronde masteropleiding; sommigen zijn bezig te promoveren in het communicatievak. De opleiding heeft oog voor professionalisering en biedt hiertoe ook de faciliteiten. De werkdruk wordt als hoog ervaren, deels ook als onvermijdelijke consequentie van de *'roeping van het docentschap'* en het sterk verankerde arbeidsethos in het docentenkorps. Hoe positief ook, het management heeft wel degelijk aandacht voor de zorgelijke aspecten die hieraan kleven. Concrete maatregelen zijn in voorbereiding ter vermindering van de werkdruk. Het panel is hier positief over.

De fysieke leeromgeving is niet *'state of the art'*, maar bevat wel alle faciliteiten die voor een goede uitvoering van de opleiding noodzakelijk zijn. In de oplossing voor de soms beperkte beschikbaarheid van werkplekken en computers is voorzien bij de verbouwing.

De studenten tonen zich zowel in landelijke enquêtes als tijdens de audit zeer tevreden over het programma, hun docenten en de fysieke leeromgeving die de opleiding biedt. Vooral op grond van de intrinsieke consistentie en kwaliteit van het curriculum, de vakinhoudelijke en didactische competenties van de docenten en de passende leeromgeving, komt het panel voor Standaard 2 dan ook tot het oordeel *'goed'*.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Oordeel: voldoende

Bevindingen

Systeem van toetsing

Het volledige toetsbeleid, heeft de academie voor de opleidingen Journalistiek en Communicatie gezamenlijk vastgelegd in een Toetsnota. Hierin zijn de kwaliteitsbewaking rondom toetsing beschreven en de rollen die docenten, de toetscommissie en de examencommissie in het toetsbeleid vervullen. In het toetsbeleid en de Onderwijs- en Examenregeling (OER) zijn het construeren van tentamens, het afnemen ervan, de nakijktermijn, het feedbackmoment, de evaluatie en het hertentamen beschreven. Bij zowel de constructie van toetsen als het beoordelen ervan is sprake van het meer-ogenprincipe.

De opleiding toetst zowel groepswork als individuele beroepsproducten. Docenten zijn gezamenlijk in multidisciplinaire teams betrokken bij de ontwikkeling van opdrachten en competentietoetsen en het beoordelen ervan.

De beoordeling van schriftelijke toetsen vindt plaats aan de hand van een antwoordsjabloon of beoordelingsmatrix.

Het panel heeft vastgesteld dat de inhoud en de wijze van toetsen voor de studenten op een inzichtelijke wijze staat beschreven in de blokboeken. In een afzonderlijk Toetsplan heeft de opleiding per leerlijn uitgewerkt op welke wijze de verschillende studieonderdelen worden getoetst. De toetsvormen zijn voor alle programmaonderdelen vastgelegd. Het panel heeft vastgesteld dat er sprake is van een grote verscheidenheid aan toetsvormen en een goede afstemming op de doelstellingen, inhoud en vorm van de verschillende onderwijsseenheden. Zo wordt de beheersing van competenties altijd getoetst in geïntegreerde projectopdrachten, die gedurende de studie in complexiteit toenemen en die worden uitgevoerd in een beroepscontext.

Meeliftgedrag

Het panel heeft zowel met de studenten als de docenten stilgestaan bij de mogelijkheid ongestraft 'meeliftgedrag' te vertonen bij gezamenlijke projectopdrachten, omdat studenten aangaven hiervoor een 'groepscijfer' te krijgen, dat voor iedere student hetzelfde is. Zowel studenten als docenten gaven aan dat meeliftgedrag snel opvalt en er 'uitgefilterd' wordt doordat studenten voortdurend op elkaar feedback moeten geven (360 graden feedback). Docenten stelden direct actie te ondernemen bij dreigend meeliftgedrag. Hieraan zijn stevige consequenties verbonden, zoals verwijdering uit het project.

Overigens, zo gaf het management aan, was al besloten om met ingang van het nieuwe studiejaar geen generieke groepscijfers meer toe te kennen. Het panel is hier positief over.

Cumulatie van toetsen

Alle onderdelen binnen een blok toetst de opleiding afzonderlijk. De opleiding kent dan ook relatief veel toetsmomenten. Dit lijkt bij te dragen aan de werkdruk van docenten en ook een cumulatie van toetsen te bewerkstelligen met dito piekbelasting voor studenten. Tevens worden hierdoor, zo blijkt ook uit enquêtes en opmerkingen die studenten hierover tijdens de audit maakten, nakijktermijnen niet altijd gehaald.

De opleiding overweegt dan ook een meer integrale toetsing van blokken in te voeren, waardoor een grotere spreiding van tentamens ontstaat en het aantal deoltoetsen afneemt. Het panel vindt dit een goede gedachte, mits de kwaliteit en de dekking van de toetsing er niet door worden aangetast.

Toetsing van competenties

Kennis en inzicht worden in de BOKS-leerlijn zowel met multiple-choice als open vragen getoetst, waarbij de tendens is om multiple-choice -toetsen steeds meer te vervangen door het schrijven en beoordelen van een essay. Vaardigheden toetst de opleiding veelal met participatietoetsen (zoals simulaties, waarin studenten worden beoordeeld op het vervullen van hun rol). De opleiding hanteert richtlijnen voor multiple-choice- toetsen, wat betreft vormgeving, aantallen vragen en cesuur. In de regielijn zijn zowel het portfolio alsook bijvoorbeeld de taaltoetsen en stageverslagen onderdeel van de beoordeling. Met behulp van criteria die zijn afgeleid van de beroepscompetenties beoordeelt de loopbaanbegeleider of het reflecterend vermogen van de student voldoende is en leidt tot concrete groei.

De competenties die in de integrale leerlijn worden getoetst door middel van steeds complexere productopdrachten (van een 'folder' tot een 'communicatieonderzoek'), worden in de afstudeeropdracht (de 'meesterproef') op het niveau van de beginnende beroepsbeoefenaar getoetst. Bij de beoordeling van afstudeerwerkstukken geven twee docenten eerst hun eigen oordeel op papier, om daarna tot een gezamenlijke beoordeling te komen. Beoordeling van dit afstudeerproject, en ook van andere projecten en stages, vindt plaats aan de hand van beoordelingsformulieren, waarin de competentieniveaus zijn geconcretiseerd in termen van gedrag, product en procescriteria. Deskundigen van buiten nemen deel aan de eindgesprekken. Opdrachtgevers hebben een duidelijke rol in de beoordeling van het afstudeerproject, die de opleiding heeft gedefinieerd in een Handleiding Afstuderen.

Validiteit

Docenten zijn betrokken bij de toetsinzage, nadat de cijfers en antwoorden bekend zijn gemaakt. Het panel heeft tijdens de audit voorbeelden van alle (beoordeelde) toetsen ingezien en heeft vastgesteld dat de inhoud en het niveau van de toetsing (de toetsvragen of – in de integrale leerlijn: proces- en productcriteria) systematisch aansluit op de doelstellingen van de onderwijseenheden die worden afgetoetst. Het panel heeft dan ook vastgesteld dat het systeem van toetsing van de opleiding voldoet aan de vereisten van validiteit.

Wel heeft het panel opmerkingen gemaakt over de geringe transparantie van de verslaglegging, die soms bestaat uit enkele losse of waarderende opmerkingen. De beoordelingsformulieren laten op dit punt overigens ook weinig ruimte voor een uitgebreidere beoordeling, die inzicht moet geven in de overwegingen van de beoordelaar bij diens oordeel. Dit betreft de beoordeling van stage, projectopdrachten en ook de afstudeerwerkstukken (zie hierna: realisatie van de beoogde eindkwalificaties). In alle gevallen deelt het panel het door de beoordelaars van de opleiding gegeven cijfer, maar vindt het de overwegingen onvoldoende vastgelegd.

Management, docenten en examencommissie gaven aan dat iedere beoordeling van een student ook wordt voorzien van een mondelinge toelichting aan de student(en) waarin de onderbouwing van het oordeel wordt gegeven. Het panel vindt echter dat omwille van de traceerbaarheid van het oordeel, de essentie van deze mondelinge toelichting ook op het beoordelingsformulier moet worden ingevuld. De examencommissie toonde zich bewust van de door het panel gesignaleerde tekortkoming en zegde toe deze aanpassing te zullen meenemen bij de herziening van de beoordelingsformulieren en instructies aan de beoordelaars voor het nieuwe studiejaar.

Rol examencommissie/toetscommissie

De opleiding heeft de rollen van de examencommissie en de toetscommissie recentelijk onder de loep genomen en herzien. Deze herziening heeft de opleiding vastgelegd in haar Onderwijs- en Examenregeling 2010-2011. In de examencommissie hebben twee leden van de zogenaamde kerngroep (lees: het management) van de opleiding zitting. Het voorzitterschap wordt bekleed door een docent. De situatie geldt per 1 september 2010. De examencommissie brengt haar jaarverslag uit aan de academiecteur; het eerste jaarverslag van de examencommissie verschijnt in september 2011. Het College van Bestuur van de hogeschool benoemt de leden van de examencommissie.

De opleiding kent een Examenadviesraad, bestaande uit de studieloopbaanbegeleiders uit jaar 1, die de examencommissie adviseert over het al dan niet uitbrengen van een BAS of over het afgeven van positieve studieadviezen.

Het feitelijk verloop van de afname van de toetsen (aanwezigheid tentamens, functioneren van surveillanten, ophalen van toetsen door docenten, etc.) wordt door de examencommissie geëvalueerd. Zo nodig worden verbetermaatregelen getroffen. Recente verbetermaatregelen die de examencommissie heeft geagendeerd, zijn:

- de ontwikkeling van een plan van aanpak om te komen tot grotere eenheden van toetsen;
- het beter handhaven van de nakijktermijn van drie weken: alle betrokken docenten zijn hierop inmiddels aangesproken;
- verbetering van de samenhang van integrerende toetsing en de rol van de docent binnen deze toetsing;
- de verschillende niveaus van competentietoetsen zichtbaar maken in de beoordelingsformulieren.

Vrijstellingen

Het panel heeft met de examencommissie stilgestaan bij de zogenaamde 'verkorte routes', met name die voor vwo-studenten. Deze studieroute lijkt voor iedere vwo'er dezelfde, hetgeen een collectieve benadering suggereert. 'Dit kan zo lijken,' stelt de voorzitter van de examencommissie desgevraagd, 'maar de vrijstellingen worden niet standaard gegeven. Er is echt sprake van een individuele toekenning van vrijstellingen per student. Bovendien worden vrijstellingen pas aan het einde van jaar twee ook echt toegewezen, wat betekent dat studenten gedurende de eerste twee jaar van hun studie kunnen laten zien dat ze de vrijstellingen ook echt verdienen.'

In het gesprek met de studenten kreeg het panel deze werkwijze en de zorgvuldige manier waarop de examencommissie tot het toekennen van vrijstellingen komt, bevestigd.

Toetscommissie

De toetscommissie screent vooraf de kwaliteit van de toetsvragen en analyseert achteraf de resultaten. Zij is ook verantwoordelijk voor het door studenten kunnen inzien van hun toetsresultaten. De opdracht die de toetscommissie heeft is, zo is ook in de OER en de Toetsnota van de opleiding vastgelegd, een gedelegeerde verantwoordelijkheid vanuit de examencommissie.

De toetscommissie doet voorafgaand aan iedere toets onderzoek naar de kwaliteit van de toetsvragen en attendeert docenten op noodzakelijke verbeteringen. Ook is er door de toetscommissie, in opdracht van de examencommissie, voor elke bloktoets en ieder beroepsproduct een toetsontwerp/matrijs opgesteld en zijn er voor de schriftelijke toetsen een antwoordmodel en voor de vaardigheids- en competentietoetsen beoordelingsformulieren ontwikkeld.

Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

Het afstudeerproject vormt een groot onderdeel van 15EC, bestaande uit 14,5EC voor het afstudeeronderzoek en 0,5EC voor reflectie. De student sluit er de opleiding mee af en dient te laten zien dat hij de beoogde competenties van de opleiding heeft behaald.

Het panel heeft voorafgaand aan de audit 12 scripties aselect en – volgens de NVAO-richtlijnen gestratificeerd – gekozen uit de lijst met alle afstudeerwerken over de studie jaren 2009-2010 en 2010-2011. Het totaal aantal afstudeerscripties betrof 25.

Het panel heeft deze scripties voorafgaand aan de audit beoordeeld en op locatie nog een viertal scripties additioneel ingezien. Totaal heeft het panel dus 16 scripties van de opleiding Communicatie beoordeeld. Alle scripties waren voorzien van een door de opleiding ingevuld beoordelingsformulier. De lijst met door het panel beoordeelde afstudeerwerken is als bijlage V bij dit rapport gevoegd.

Beoordeling eindniveau door panel

Het panel komt tot een positief oordeel over de becijfering van de scripties. Elf van de twaalf scripties die het panel voorafgaand aan de audit ter beoordeling kreeg toegezonden, waren zondermeer in overeenstemming met het oordeel van het panel becijferd, soms zelfs – naar bevinding van het panel – aan de voorzichtige kant. In één geval, een zes, bestond er twijfel over de hoogte van het toegekende cijfer, hetgeen werd bevestigd door de omfioerste onderbouwing van het oordeel. De aanvullend bestudeerde afstudeerwerkstukken tijdens de audit waren alle op het juiste niveau beoordeeld.

Alle scripties, die het panel heeft ingezien, waren van een voldoende tot uitstekend communicatief niveau: zij maakten op het panel een goede indruk qua taal, indeling en uitvoering. Het inhoudelijk/ methodologische niveau van sommige scripties viel hier en daar tegen, maar voldeed wel aan de eisen van praktijkgericht onderzoek.

Voorts is het panel uit de beoordelingsformulieren gebleken dat:

- de begeleiders van een student een grote rol in de cijfer-uitkomst lijken te hebben. Zo stond het formulier bij een scriptie met een 8 vol tevreden en aanmoedigend commentaar; het formulier bij een scriptie met een 6 stond daarentegen vol met ontevreden en norske opmerkingen, hetgeen volgens het panel de reële verschillen nogal uitvergrootte. Dit vraagt van de beoordelaars/meelezers, evenals van de examencommissie, c.q. toetscommissie, meer kritische afstemming (kalibratie) over de wijze van beoordelen/begeleiden van scripties (zie ook Standaard 2, Personeel – professionalisering, en 'Aanbevelingen').
- de afwegingen die de begeleider en meelezer maken om tot een afgewogen oordeel te komen, onvoldoende tot niet traceerbaar is. Ergo, het panel is het veelal eens met het gegeven cijfer, maar kan de overwegingen van de beoordelaars die tot dat cijfer hebben geleid niet goed volgen (zie eerder bij 'validiteit').
- de opleiding afstuderen in duo's toestaat. De Afstudeerhandleiding van de opleiding zegt daarover: *'In principe wordt een afstudeeronderzoek/scriptie individueel uitgevoerd. Bij uitzondering mag je het onderzoek samen uitvoeren (max. 2 personen), als een helder onderscheid zichtbaar is tussen de werkzaamheden van beiden. Er worden dan extra eisen gesteld inzake diepgang en omvang. Je moet hiervoor schriftelijk en gemotiveerd toestemming vragen aan de scriptiecoördinator.'*

Het panel heeft tijdens de audit een dergelijke afstudeerscriptie aangetroffen, die niet voldeed aan de eisen van een helder zichtbaar onderscheid tussen de bijdragen van ieder der studenten en de extra eisen van diepgang en omvang.

Werkveld over afgestudeerden

De alumni die het panel tijdens de audit sprak, zeiden goed uit de voeten te kunnen met het instrumentarium waarmee de opleiding ze heeft toegerust. 'Ik merk dat ik breed ben opgeleid. Dat past bijvoorbeeld heel goed bij de HEMA, maar als je de diepte in moet, is het even hard werken. Ik moest van PR veel leren. Van marketing wist ik heel veel, maar van *free publicity* veel minder,' stelt één van de alumni tijdens de audit.

De aanwezige werkveldvertegenwoordigers zijn over het algemeen heel tevreden over het afstudeerniveau: 'Je krijgt ze allround aangeleverd, maar dan volgt er toch wel een heel intensief half jaar om ze te 'tunen' op de onderneming.' 'Dat is heel herkenbaar,' vult een andere werkveldvertegenwoordiger aan, 'Ze hebben veel kennis, maar echt toepassen is nog moeilijk. Studenten uit Ede passen goed in de totale kolom van de organisatie en ze reflecteren heel goed. Ik vind ook hun beroepshouding sterk ontwikkeld.'

Het panel heeft een selectie van negen verslagen van externe deskundigen ingezien, waarin zij verslag doen van het bijwonen van eindgesprekken en op grond daarvan het afstudeerniveau beoordelen. Daarin wordt het startniveau doorgaans als goed beoordeeld.

Weging en Oordeel

De opleiding heeft een coherent 'toetsgebouw' ontworpen en ingevoerd. De opleiding hanteert een helder toetsplan: de toetsing is gevarieerd en goed afgestemd op de inhoud en de doelen van een onderwijseenheid. Zo worden competenties ook integraal getoetst, vaak door middel van projectopdrachten, maar ook doordat de student gedurende zijn studie een portfolio opbouwt dat dient als basis voor reflectie.

De rollen binnen het proces van toetsing, zowel van de docenten, de examencommissie als de toetscommissie, zijn helder gedefinieerd.

Toetsen worden ontwikkeld en beoordeeld volgens het meer-ogenprincipe; bij de beoordeling worden antwoordsjablonen of beoordelingsmatrices gebruikt.

De informatie over de toetsing staat voor de studenten helder beschreven in de blokboeken.

De voorbeelden die het panel tijdens de audit van alle (beoordeelde) toetsen heeft ingezien, vond het qua inhoud en niveau hbo-waardig.

De rol van de examencommissie is helder vastgelegd in het toetsbeleid. Om te beantwoorden aan de strekking van de Wet Versterking Besturing, die een volstrekt onafhankelijke positie van de examencommissie ten opzichte van het management beoogt en een sterke rol ten aanzien van de kwaliteitsborging en de bewaking van het niveau van de afgestudeerden, dient de opleiding nog een slag te maken.

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding haar eindkwalificaties realiseert. Dit blijkt zowel uit de door het panel aselect beoordeelde scripties, alsook uit het gesprek dat het panel tijdens de audit heeft gevoerd met de alumni en werkveldvertegenwoordigers.

Het panel constateert echter een te geringe transparantie in de onderbouwing van oordelen: het oordeel, uitgedrukt in een cijfer, klopt, maar nog te weinig is te traceren waarop de beoordelaars hun oordeel baseren en hoe ze tot het oordeel zijn gekomen. Dit geldt de beoordeling van stages, projectopdrachten en ook de afstudeerwerkstukken. Het panel vindt dat de opleiding zich op dit punt nog dient te verbeteren.

Op grond van deze overwegingen komt het panel voor Standaard 3 tot het oordeel 'voldoende'.

5. ALGEMENE CONCLUSIE

De hbo-bachelor Communicatie van CHE is een communicatie opleiding met een onderscheidend profiel van Christelijke signatuur, dat gedragen wordt door het werkveld. Het programma, faciliteert op tal van manieren het competentiegericht leren en het behalen van de beoogde eindkwalificaties: het is goed gestructureerd, samenhangend en gevarieerd.

De opleiding heeft een actief systeem van monitoring en begeleiding operationeel gedurende de gehele opleiding. Dit wordt zeer gewaardeerd door de studenten. Het panel bepleit een extensievere aanpak, met name in de hogere studiejaren, die het zelfsturend vermogen bij de studenten stimuleert.

De opleiding heeft duidelijke ambities op het gebied van internationalisering, die zij ook concretiseert in haar programma. Meer aandacht voor Engelstalige literatuur is noodzakelijk. Praktijkgericht onderzoek vormt een integraal bestanddeel van de opleiding; de positie van het lectoraat binnen de opleiding, met name in de eerste leerjaren, moet worden verstevigd.

De docenten zijn betrokken en deskundig. Zij hebben een hoge inzet en veel ambitie, maar zijn enigszins behoudend in de adoptie van nieuwe ontwikkelingen en trends in het vak. Het personeelsbeleid is gericht op verjonging. Aandacht verdient het reduceren van de werkdruk, waartoe het management inmiddels een aantal effectieve voorstellen heeft gedaan. De fysieke leeromgeving vindt het panel passend.

Met haar eindwerkstukken toont de opleiding aan dat zij in staat is haar beoogde eindkwalificaties ook daadwerkelijk te realiseren. Dit toont zich in de eindwerkstukken van de afgestudeerden, die zonder uitzondering aan de maat zijn. In dat licht roemt het werkveld het niveau, de praktijkgerichtheid en de brede inzetbaarheid van de afgestudeerden. Dit laat onverlet dat de transparantie in de beoordelingen van docenten over de gehele linie nog onvoldoende is; verdere kalibratie tussen docenten en richtlijnen van de examencommissie zijn vereist.

Tegenover (i) de onderscheidende profilering, (ii) het coherente programma, (iii) de bevlogen docenten, (iv) de passende leeromgeving en (v) een goed eindniveau, staan (i) het geringe gebruik van Engelstalige literatuur, (ii) de relatief beperkte zichtbaarheid van het lectoraat voor de studenten, (iii) de vertraagde integratie van *social media* in het curriculum en – vooral – de gebrekkige traceerbaarheid in de schriftelijke beoordeling van werkstukken. Vooral dit laatste punt vindt het panel zwaarwegend, waardoor het komt tot het overall oordeel 'voldoende'.

6. AANBEVELINGEN

Parallel aan de audit heeft het panel enkele observaties gedaan die het voor de verdere ontwikkeling van de opleiding van belang acht. Deze observaties vertaalt het panel hierna in suggesties en aanbevelingen voor verbetering.

Standaard 1

- De opleiding heeft in het programma een sterke oriëntatie op internationalisering, die in de eindkwalificaties niet expliciet tot uitdrukking komt. De opleiding stelt dat een student in beginsel alle competenties in een internationale context moet kunnen beheersen, maar dit laat onverlet dat in een internationale omgeving wel specifieke kennis, vaardigheden en attitudes nodig zijn om daarin als communicatieprofessional te kunnen opereren. Overwogen zou kunnen worden om deze 'internationale competentie' mee te nemen in de 40% inkleuring van het eigen profiel, bijvoorbeeld met een enkel woord bij de kwalificatie 'kennis van de (*internationale*) omgeving' of bij 'visievorming', waaronder ook al cross-culturele communicatie wordt benoemd.

Standaard 2

- Tijdens de audit gaven sommige studenten aan een honourstraject te kunnen en willen volgen, alsook minoren bij andere hogescholen. Het panel beveelt de opleiding aan deze mogelijkheden nader te onderzoeken.
- Met betrekking tot de inzet van (meer) Engelstalige literatuur in het programma, geeft het panel de opleiding in overweging bij de door de studenten te maken boekanalyses in de eerste studiefase ook een in het Engels opgestelde analyse te verlangen van Engelstalige boeken.
- Het panel typeert de gekozen literatuur en de te behandelen issues als 'aan de voorzichtige kant' en als 'niet zonder risico voor de pluriformiteit van opinies'. Met andere woorden: zoekt de CHE het kritische tegengeluid wel afdoende op? Het panel beveelt de opleiding aan workshops en sessies met 'andersdenkenden' te organiseren, die studenten blootstellen aan trends en ontwikkelingen en daarmee het kritisch denk- en oordeelsvermogen van studenten en docenten bevorderen.
- De betekenis van de aanwezigheid van het lectoraat is voornamelijk voor eerste- en tweedejaarsstudenten indirect, impliciet waarneembaar. Het panel geeft in overweging de lector of kenniskring in de eerste fase van de studie binnen het programma een prominentere positie te laten innemen. Ook, in de latere fase van de studie, ligt het voor de hand om studenten deel te laten uitmaken van de kenniskring, mogelijk gekoppeld aan het doen van afstudeeronderzoek.
- De opleiding heeft een stevige programmatische focus op internationalisering met een breed palet aan activiteiten. Het panel beveelt aan hierin heldere en afgebakende keuzes te maken, ook gelet op de relatief beperkte omvang van opleiding en staf.

- Tijdens de audit bleken studenten na hun studie relatief weinig contact meer te hebben met de hogeschool of hun opleiding ('Soms via LinkedIn', stelde één van hen). Het panel beveelt de opleiding aan, via bijvoorbeeld een alumnivereniging of een internetplatform, de contacten met deze belangrijke stakeholdersgroep te versterken. Alumni zijn immers het toekomstige werkveld en kunnen – zo blijkt ook bij andere hogescholen – van grote betekenis zijn voor de inhoud van het onderwijs (bijv. door gastcolleges), de actualisering ervan of eventueel bij de ontwikkeling van na- en bijscholing. Ook levert een alumninetwerk vaak (additionele) stageplaatsen op. Activiteiten die voor de opleiding en de alumni een win-win-opbrengst genereren, blijken het meest succesvol.

Standaard 3

- Het panel beveelt de opleiding aan nog eens te beoordelen of de samenstelling en de (stevige en onafhankelijke) positie van haar examencommissie wel voldoet aan de strekking van de Wet Versterking Besturing.
- De opleiding beveelt de opleiding aan de examencommissie nadere instructies op te laten stellen met betrekking tot het schriftelijk onderbouwen van door docenten gegeven beoordelingen. Om hiermee te oefenen zou de opleiding met beoordelaars zogenaamde kalibreersessies kunnen organiseren, om elkaars beoordelingen op transparantie te bespreken.
- Het panel beveelt de opleiding aan duo-afstuderen niet langer toe te staan. Dit roept altijd vragen op over de individuele prestaties, die nu eenmaal het object van beoordeling zijn bij een hbo-afstudeerwerk.
- Het panel heeft met belangstelling kennisgenomen van de aanbevelingen die de lector doet naar aanleiding van de interne docentencursus 'Leren is Onderzoek'. Het panel heeft begrepen dat de lector inmiddels de opdracht heeft de aanbevelingen in concrete voorstellen uit te werken. In het licht van de door het panel geplaatste kanttekeningen bij Standaard 3, en het toenemend belang dat aan het onderdeel toetsen, beoordelen en gerealiseerd niveau wordt toegekend, beveelt het panel de opleiding aan hoge prioriteit te geven aan de (uitgewerkte) aanbevelingen van de lector.

7. BIJLAGEN

BIJLAGE I SCORETABEL

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Communicatie Christelijke Hogeschool Ede voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemene conclusie	voldoende

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

Competenties

Het competentieprofiel omvat de beoogde eindkwalificaties, m.a.w. de competenties beschrijven in termen van beroepsrelevante handelingen/beroepsbekwaamheden waarover een afgestudeerde moet beschikken met betrekking tot adequate kennis, vaardigheden en houding om een goede start te maken in de communicatieberoepspraktijk.

Er zijn in totaal 9 competenties. Bij de ordening daarvan is uitgegaan van de beleidscyclus: probleemsignalering/formulering, beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en evaluatie.

De laatste is ondergebracht bij de procescriteria van verschillende competenties.

Aandachtspunt daarbij is dat de eerst genoemde competentie gekoppeld is aan het strategische niveau en de competenties die daarop volgen in toenemende mate het operationele niveau van beroepsbekwaamheden betreffen. De competenties zijn gebaseerd op de Beroepsniveauprofielen Communicatie 2002. Daarbij is niveau- B, (communicatiemedewerker, junior adviseur), leidend geweest; in de beschrijvingen zijn echter ook niveau C- componenten opgenomen. De competenties matchen met de criteria voor de beoordeling van het Communicatieprogramma op het niveau van een hbo-bachelor (Generieke HBO-kwalificaties/ Dublin-descriptoren).

Probleemsignalering/ issue signalering

1. Relevante signalen voor de organisatie systematisch opsporen en interpreteren en er gewicht aan toekennen binnen de gegeven communicatiebeleidskaders.

Beleidsontwikkeling

2. Naar aanleiding van een communicatievraagstuk een toegepast onderzoek kunnen ontwerpen, uitvoeren, analyseren en rapporteren.
3. Het opstellen van een advies over algemeen communicatiebeleid (strategisch), vaststelling van de doelgroep, de communicatie met in- en externe publieks- dan wel doelgroepen, de positionering van een merk en/of een organisatie.
4. Vertalen van organisatiestrategie in communicatiebeleid (tactisch).
5. Opstellen van een communicatieplan binnen het vastgestelde beleidsplan (opstellen budget, inzet communicatiemiddelen) (operationeel).
6. Het ontwerpen van een campagne.

Beleidsuitvoering

7. Het realiseren van een communicatieproject.
8. Het realiseren van communicatiemiddelen in vorm en inhoud.
9. Representeren van de organisatie.

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Jaar 1: Zicht op mijn beroepsuitoefening. Het beroep, de organisatie, de omgeving en mijn attitude	Strategie in de context van organisatie en maatschappij	Strategie en de mens in de organisatie	Strategie en Commercie	Jij, communicatie en cultuur
	Externe com.	Interne com.	Marketing	Geïntegreerde com
	Print	AV	Internet	Event
	Weekopdrachten en projecten met externe opdrachtgever; Focus op beroepsproducten			
Jaar 2: Het profiel van de communicatiedeskundige. De beleidscyclus	Communicatie, organisatie en attitude: Van analyse tot planning	Communicatie, organisatie en onderzoek: Van methode tot advies	De communicatieadviseur: In contact met de stakeholders	De communicatieadviseur in de maatschappelijke context
	Onderzoeksprojecten externe opdrachtgever Focus op product en proces		Mini Onderneming	
Jaar 3 Pers. profilering in studie (minors) en stage	Stage	Stage	Communicatie & omgeving	Minoren Internationale Expeditie
	Zelfstandig in de praktijk		Verdiepen	
Jaar 4 Pers. profilering in studie (minors) en stage/ASO	Communicatie en ambacht	Communicatie en de Profit sector	afstuderen	afstuderen
	Verbredingsminor	Verbredingsminor		
	Professional op hbo-niveau: stage startende beroepsbekwaamheid en afstuderen			

BIJLAGE IV Locatiebezoek

Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling hbo-bachelor Communicatie, Christelijke Hogeschool Ede, 14 juni 2011 ⁵

Tijd	Locatie		Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30		Inloop & ontvangst auditteam	
08.30 – 09.00		Intern overleg auditteam	
09.00 – 09.15	Kennismaking MT en vaststellen agenda	Ton Bestebreur, CvB lid Kerngroep: Alma Feenstra, Academie directeur, Maarten Bakker, Bartho de Looij, Ton Veen, Mirjam Blankenspoor	Aspecten van nieuwe accreditatiestelsel benoemen
09.15 – 10.00	MT/ CvB: Doelstellingen		<u>Gespreksonderwerpen:</u> eigenheid opleiding – ambities – hbo-niveau – relatie beroepenveld – internationalisering – onderzoeksdimensie –
10.00 – 10.15		Pauze	
10.15 – 11.30		Docenten: Samenhangende onderwijsleeromgeving Linda Doornbosch Ron van Stokkum Jan Noorlandt Arnaut v/d Hauw Jan Jaap André Karlijn Goossen Peter Blokhuis	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving – inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma – keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage – internationale component – beoordelen en toetsen – borging niveau – aansluiting instromers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten – opleidingsspecifieke voorzieningen
11.30 – 12.30		Studenten: Laura Schiphorst, Reinder Suijker, Judith Vernooij, Erwin v/d Zande, Chantal van Olst, Vera Prins, Mark van Gameren, Robert v/d Brandhof	<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma – studeerbaarheid – aansluiting – toetsen en beoordelen – kwaliteit docenten – opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
12.30 – 13.15		Lunch auditteam	Interne terugkoppeling
13.15 – 14.00		Spreekuur docenten/studenten Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen + inzien materiaal	
14.00 – 14.30		Professionalisering Deskundigheidsbevordering: Timon Ramaker Lectoraat: Jan v/d Stoep (lector), Karlijn Goossen, Johan Snel, Peter Jansen	<u>Gespreksonderwerpen:</u> deskundigheidsbevordering/pop docenten – onderzoek doen – lectoraat en kenniskring
14.30 – 15.15		Werkveldvertegenwoordiging: Paul Kwakkenbos (wvc) Ben Broerse (wvc) Joke Erasmus (stagebegeel.)	<u>Gespreksonderwerpen:</u> contacten met opleiding over onder andere: actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma – andere wensen vanuit het werkveld – eigen inkleuring opleiding – stage en begeleiding – onderzoekscomponent – niveau

⁵ De panelgesprekken zijn telkens met het voltallige auditpanel gevoerd.

Tijd	Locatie		Gespreksonderwerpen
		Alumni: Paula Kalter Rien Krol Linda Brusche	<u>Gespreksonderwerpen:</u> o.a. kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) - functioneren in de praktijk of vervolgopleiding
15.15 – 15.30		Pauze	
15.30 – 16.15		Examencommissie/toetscommissie Bart Noorlander (examen) Bartho de Looij (examen) Maarten Bakker (examen) Jan Carel Vierbergen (toets) Esther van Lunteren (toets)	<u>Gespreksonderwerpen:</u> Bevoegdheden en taken examencommissie en toetscommissie - rol in de interne kwaliteitszorg toetsing - - resultaten -
16.15 – 16.30		Interne terugkoppeling: bepaling pending issues Inzien materiaal	
16.30 – 16.45		Pending issues (alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)	
		Inzien materiaal	
16.45 – 17.30		Interne terugkoppeling: bepaling beoordeling	
17.30		Terugkoppeling	

Werkwijze m.b.t. keuze gesprekspartners

Na overleg met de opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de opleiding het open spreekuur tijdig via de nieuwsbrief aan de studenten onder de aandacht heeft gebracht. Omdat de studenten met wie het panel sprak, aangaven geen kennis te hebben genomen van de inhoud van deze nieuwsbrief, heeft het panel aanvullend 'in de wandelgangen' *at random* met studenten gesproken.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding
- Organigram instelling / Organigram opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
  - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar
- Overzicht van de contacten met het werkveld., samenstelling Werkveldadviesraad
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg examencommissie, opleidingscommissie en werkveldadviesraad
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven met beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Praktijkbeoordelingen van studenten
- Blokboeken 2010-2011 en overig studiemateriaal
- Een door het panel bepaalde representatieve selectie van (16) afstudeerwerkstukken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering:

Studentnr.	Titel	Cijfer
071272	Put your own people first	7.0
051001	Onderzoek in Artis naar de verwachtingen van sponsors	6.0
060989	Door de bril van de medewerker – over de impact van samen op de wereld binnen de NCRV	7.0
05158	De kracht van het verhaal	8.0
060365	Fusie van de Christelijke Hogeschool Ede met de Gereformeerde Hogeschool	6.5
060229	De communicatie-injectie – communicatie rond de HPV-vaccinatie	8.0
050319	T(e)huis in Holland – onderzoek naar Turkse en Marokkaanse ouderen, zorg en rol van communicatie	6.0
060981	Doelbewust communiceren – regio Amersfoort	8.0
040703	Beïnvloeding in de communicatie bij de overheid op Curaçao	6.0
061056	Een winnend idee? Social Media en de HEMA-ontwerpwedstrijd	7.8
060291	Over identiteit & imago - Mediamaal	8.3
060681	Politiek 1.0 versus 2.0	6.0
050742	Wageningen, battlefield-hoofdstad?	6.3
030510	Meer donateurs door corporate communication	6.5
051172	De plaats van communicatie binnen de organisatie	6.5

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - studentzaken
voorzitter De heer Drs. W.G. van Raaijen	X	X				
werkveld- / vakdeskundige De heer Drs. R. Pijpers		X	X	X		
werkveld- / vakdeskundige De heer Dr. J. van Ginneken		X	X	X	X	
werkveld- / vakdeskundige Mevrouw Drs. E. van Gorp			X			
studentlid Mevrouw K. de Vries						X
secretaris H.R. van der Made	X	X				

Op 17 mei 2011 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditteam.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer Van Raaijen is partner bij Hobéon en treedt sinds 2004 veelvuldig op als lead-auditor van auditpanels in het kader van accreditaties hoger onderwijs.
2	De heer Pijpers is opleidingscoördinator van de bachelor of communication aan de Hogeschool Zeeland en sinds 1995 als docent onafgebroken actief in het hoger beroepsonderwijs. Pijpers voert daarnaast als zelfstandig ondernemer communicatieopdrachten uit.
3	De heer Van Ginneken is part-time associate professor in Media aan het Euro American Institute Ceram International Business School, Sophia Antipolis Campus, Cannes/Nice, Frankrijk, en een publicist en veelgevraagd spreker en lecturer op het gebied van ondermeer interculturele communicatie. Van Ginneken heeft een brede kennis van het vakgebied communicatie, ook in internationaal perspectief.
4	Mevrouw Van Gorp is hoofd communicatie van het kadaster en werkte daarvoor in verschillende management- en leidinggevende functies binnen de communicatiesector.
5	Mevrouw De Vries is studente aan de hbo-bacheloropleiding Communicatiemanagement van de Hogeschool Windesheim te Zwolle.

Secretaris/Coördinator

De heer H.R. van der Made	Gecertificeerd d.d. 30 september 2011
---------------------------	---------------------------------------

Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het beoordelingsproces

Opleidingsbeoordeling

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

W.G. van Raaijen

Lange Voorhout 14, 2514 ED Den Haag

is als deskundige / ~~secretaris~~ gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

HBO Bachelor Communicatie

aangevraagd door de instelling:

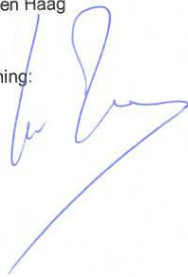
Christelijke Hogeschool Ede

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Den Haag

Datum: 3 mei 2011

Handtekening:

Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het beoordelingsproces

Opleidingsbeoordeling

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

M. de Vries

Oudezijds Voorburgwal 332

1012 GM Amsterdam

is als deskundige / ~~secretaris~~ gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Journalistiek

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Ede

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Amsterdam Datum: 23-03-2011

Handtekening:

Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het beoordelingsproces

Opleidingsbeoordeling

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Koel Pijpeus, Duivenchaatstraat 6, 4382 EV
Ulsingen

is als deskundige / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:
HBO Bachelor Communicatie

aangevraagd door de instelling:
Christelijke Hogeschool Ede

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Ulsingen

Datum: 28-04-2011

Handtekening:

Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het beoordelingsproces

Opleidingsbeoordeling

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Drs. E. van Gorp

Badhuisweg 28, 7314 ED Apeldoorn

is als deskundige / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:
HBO Bachelor Communicatie

aangevraagd door de instelling:
Christelijke Hogeschool Ede

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Apeldoorn

Datum:

Handtekening:

12/5/2011

**Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het
beoordelingsproces**

Opleidingsbeoordeling

**Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het
beoordelingsproces**

Ondergetekende (naam en privé adres) DR. JAAP VAN GINNEKEN
9 ALL.D.L. PIERRE 'A TAMBOUR
F 06270 VILLENEUVE LOUBET
FRANKRIJK

is als deskundige / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

HBO Bachelor Communicatie

aangevraagd door de instelling:

Christelijke Hogeschool Ede

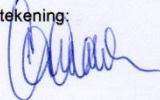
- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Datum:

VILLENEUVE LOUBET (FR.) , 26 APRIL 2011

Handtekening:

Formulier onafhankelijkheid en geheimhouding voorafgaand aan het beoordelingsproces

Opleidingsbeoordeling

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

H.R. van der Made

Lange Voorhout 14, 2514 ED Den Haag

is als ~~deskundige~~ / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

HBO Bachelor Communicatie

aangevraagd door de instelling:

Christelijke Hogeschool Ede

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Den Haag

Datum:

2 mei 2011

Handtekening:

